

Väestöpoliittisen ajatustavan synty ja tähänastinen kehitys Suomessa

Kirjoittanut *Reino Lento*.

Väestöpolitiikalla ymmärretään sellaista tietoista ja suunnitelmallista toimintaa, jonka tarkoituksena on kehittää väestön lukumäärä ja laatu sen mukaisiksi, kuin yhteiskunnan etujen katsotaan kulloinkin vaativan. Riippuen siitä, pyritäänkö sen avulla ennen kaikkea vaikuttamaan väestön määrään vai sen laatuun, puhutaan joko kvantitatiivisesta tai kvalitatiivisesta väestöpolitiikasta. Edellinen niistä on tavallisesti saanut enemmän huomiota osakseen, mutta kvalitatiiviseenkin väestöpolitiikkaan kuuluvia toimenpiteitä tunnemme jo esim. muinaisesta Spartasta. Yleensä väestöpolitiikka on kaikissa maissa pyrkinyt edistämään väestönlisäystä, koska sen on katsottu olevan perusedellytyksenä maan taloudelliselle vaurastumiselle ja hyvinvoinnille, mutta toisinaan se on myös joutunut ratkaisemaan liikkansoituksesta johtuvia ongelmia.

Tällä hetkellä väestöpolitiikka merkitsee useimmille Euroopan maille taistelua kansan jatkuvan olemassaolon puolesta. Syntyneisyyden voimakas aleneminen, jota vuosikymmenien ajat pidettiin yksinomaan Ranskan kansaa kohdanneena koettelemuksena, muodostui jo viime vuosisadan lopulla kaikkia Länsi- ja Pohjois-Euroopan maita koskevaksi ilmiöksi, ja väistämättömänä seurauksena siitä näyttää olevan, että näiden maiden väkiluku lähiaikoina lakkaa kasvamasta ja alkaa taantua. Näin tulee kaiken todennäköisyyden mukaan käymään myös Suomessa, ellei kehityk-

sen nykyinen suunta muutu. Vaikka syntyneisyyden huomattavampi aleneminen alkoi meillä myöhemmin kuin läntisemmissä maissa, se on sensijaan täällä ollut nopeampaa kuin niissä.

Tähän kehityksen kulkuun maassamme on yleensä suhtauduttu hyvin välinpitämättömästi. Henkilöt, jotka virkansa puolesta ovat joutuneet väestönkehitystä seuraamaan, lähinnä tilastomiehet ja lääkärit, ovat kyllä jo vuosikymmeniä koettaneet osoittaa, mikä suuri kansallinen vaara syntyneisyyden suureen alenemiseen sisältyy ja mitä ikäviä taloudellisiakin seurauksia siitä tulee maallemme olemaan, mutta suurempaa huomiota alettiin heidän sanoilleen omistaa vasta kymmenisen vuotta sitten. Kansamme laajoille piireille asian tärkeys ei ole selvinnyt vielääkään.

Tämän esityksen tarkoituksena on selostaa maamme väestöpoliittista heräämistä viime vuosisadan keskipaikkeilta alkaen, kuvaila, miten huomio ensinnä on kiintynyt syntyneisyyden alenemiseen ja miten käsitys siihen sisältyvistä vaaroista on vuosikymmenien kuluessa yhä syventynyt, monipuolistunut ja kirkastunut. On ymmärrettävää, että samoin kuin syntyneisyyden aleneminen on suurelta osalta johtunut tänne saapuneista länsimaisista virtauksista, myöskin sen aiheuttamaan reaktioon on ulkomaisella mieliteen muodostuksella ollut huomattava vaikutuksensa. Kun käytettävissä oleva tila ei kuitenkaan salli näiden syy-yhteyksien tarkempaa selvittelyä, on tyydyttävä esittämään vain kehityksen pääpiirteet. Niille, jotka haluavat tarkemmin perehtyä puheena oleviin asioihin, lienee apua esityksen loppuun liitetystä kirjallisuusuettelosta.

Malthus ja väestöpoliittisen keskustelun alkaminen Suomessa.

On vaikeata käsitellä nykyajan väestökysymystä aloittamatta englantilaisesta papista ja taloustieteilijästä Thomas Robert Malthuksesta ja hänen kuuluisasta väestöopistaan, jonka hän esitti v. 1789 ilmestyneessä teoksessaan »An Essay on the Principle of Population» (Tutkimus väestölaista). Hänen mielestään oli jokaisella elävällä olennolla taipumus lisätä lajiaan siinä määrin, että se menee yli luonnon asettamien elinmahdollisuuksien rajojen. Tässä suhteessa ei ihminenäkään muodosta poikkeusta, vaan hä-

nelläkin on pyrkimys lisääntyä siitä välittämättä, onko hänen jälkeläisillään tarpeelliset toimeentulomahdollisuudet vai ei. Malthus luuli voivansa laskea ihmisen lisääntymismahdollisuudet sellaisiksi, että väestö kasvaisi, jos se esteettä voisi tapahtua, geometrisessa sarjassa, so. suhteessa 1, 2, 4, 8, 16 jne., kun taas elintarvikkeiden tuotanto kasvaisi korkeintaan aritmeettisessa sarjassa, siis kuten 1, 2, 3, 4, 5 jne. Seurauksena tästä epäsuhteesta on, että liikaväestö »kitketään» pois, mikä tapahtuu sotien, nälänhädän, kulkutautien ja paheitten vaikutuksesta. Jotta kaikki tämä kurjuus voitaisiin välttää, oli väestöpolitiikan Malthuksen mielestä pyrittävä väenlisäystä rajoittamalla torjumaan liikaväestön vaara. Keinoina tämän päämäärän saavuttamiseksi hän suositteli myöhäisiä avioliittoja sekä pidättyväisyyden noudattamista niissä.

Malthuksen aikoihin asti noudatettu merkantilistinen väestöpolitiikka oli pitänyt päämääränään mahdollisimman suurta väestön kasvua, joten hänen mielipiteensä olivat jyrkässä ristiriidassa sen kanssa. Mutta hänen ajatuksensa vastasivat täysin Englannin silloisia oloja. 1700-luvun lopulla alkanut teollisuuden koneistuminen oli tuonut naiset ja lapset työmarkkinoille kilpailemaan miesten kanssa ja aiheuttanut työttömyyden, jota väestön runsas lisääntyminen oli osaltaan vielä vaikeuttanut. Seurauksena oli ollut palkkojen aleneminen sekä työväenluokan olojen tavaton kurjistuminen. Englannissa näytti tosiaankin olevan liikaa väestöä, ja tämä seikka huomattavalta osalta vaikutti Malthuksen opin nopeaan tunnetuksi tulemiseen ja sen saavuttamaan suureen kannatukseen.

Kuitenkin hän kohtasi ankaraa arvosteluakin, joka voimistui sitä mukaa kuin huomattiin, ettei väestönkehitys Länsi-Euroopassa tapahtunutkaan hänen laskelmiensa mukaan, vaan että väestönlisäys alkoi osoittaa alenemisen merkkejä. Malthuksen tähti olikin sen vuoksi jo laskemassa, kun väestökysymys ensi kerran tuli Suomessa suuremman huomion ja väittelynkin kohteeksi noin 60 vuotta hänen teoksensa ilmestymisen jälkeen.

Vuonna 1859 esitettiin yliopistossamme julkisesti tarkastettavaksi väitöskirja nimeltä »Väkiluvun ja asukasvaiheiden suhteita Suomessa», jonka tekijänä oli suomalaisuus- ja sanomalehtimiehenä tunnettu maisteri Paavo Tikkanen. Tässä väestötilastollisessa tut-

kimuksessaan, joka oli uraa uurtava teos aikana, jolloin mitään varsinaista väestö- tai muutakaan tilastoa ei maassamme vielä julkaistu, Tikkanen mm. totesi, että väkiluvun lisäys oli 1800-luvun alkupuoliskolla ollut Suomessa paljon heikompaa kuin edellisellä vuosisadalla, jopa vähäisempää kuin mitä se oli vastaavana aikana ollut Englannissa. Syntyneisyys oli kyllä vuosina 1801—1850 keskimäärin 36,0 ‰ vuodessa, siis noin kaksi kertaa nykyistä suurempi, mutta luonnollinen väenlisäys vain 9,5 ‰, mikä on verraten alhainen määrä nykyaikaistakin mittapuuta käyttäen. Vastaavat luvut vuosilta 1751—1800 ovat 41,0 ja 13,0 ‰. Kun tilanne täten osoittautui huonommaksi kuin mitä Tikkanen ja hänen aikalaisensa olivat kuvitelleet, hän teoksessaan korosti sen seikan välttämättömyyttä, että maan hallitus tarkoin seuraisi väestönmuutosten pienimpiäkin vaihteluita ja ottaisi varteen niiden antamat viitteet, jotta tällaiset liian optimistiset ennakkokäsitykset eivät koituisi maalle vahingoksi. Liikaväestön vaaraa hän ei katsonut Suomessa olevan, eikä hänen mielestään väenlisääntymisestä ollut vaaraa tiheämmin asutuissakaan maissa, jos niissä vain oli vapautta ja valtionhoito oli hyvä.

Väestöpolitiikan mahdollisuuksista Tikkanen lausui seuraavaa:

»Se kyllä on myönnettävä asia, että niin yksityisihmisen kuin koko kansakuntain elämistä hallitsee korkeampi voima kuin että ihmistoimet ja paraimmatkaan laitokset sekä asetukset voisivat sen pääsuuntaa väistää kokonaan toisaalle. Mutta ehkä yksityisihmisen elämä ja kuolema ei ole ihmisen vallassa, kuitenkin hyvä terveyden hoito, raitis elämä, tunnon rauha ja mielen liikuntoin raivon välttäminen j.n.e. voipi pitkittää elämää. Ja niin se on kansainki elämälle, että missä maassa on vapaat valtiosäännöt, niin että alamaiset saavat tuta olevansa täysiä ihmisiä, — — — siinä maassa väki paremmin menestyy, naimisia aikaisemmin ja tiheimmin raketaan sekä senmukaan enemmän lapsia synnytetään — — —.» Varoittavana esimerkkinä hän mainitsi »Neapelin ihanan valtakunnan», missä yksityinen kansalainen tuskin sai jalkaansa nostaa ilman hallituksen lupaa, mutta missä myöskään väenlisäystä ei ollut tuskin ollenkaan.

Mikä oli syynä Suomen väestönkehityksen hidastumiseen 1800-luvun alkupuolella, sitä Tikkanen ei tarkemmin selitä, mutta

edelläesitetystä voi tehdä sen johtopäätöksen, että se hänen mielestään lähinnä johtui silloisista ahtaista valtiollisista oloista ja ankarasta hallitusjärjestelmästä. Elettiinhan vielä ns. taantumuksen aikaa.

Kun Tikkanen näin keveästi sivuutti Malthuksen opin, vieläpä esitti sille vastakkaisia mielipiteitä, ryhtyi maisteri Yrjö Koskinen, sittemmin tunnettu valtio- ja tiedemiehemme, »Mehiläiseen» kirjoittamassaan arvostelussa puolustamaan Malthuksen väestölakia, jonka paikkansapitävyyttä hän piti täysin todistettuna. Hän tahtoi erikoisesti korostaa sitä, että väkiluku voi lisääntyä vain sikäli kuin kansan varat eli pääoma kasvaa. Se seikka, että väestön lisääntyminen meillä oli 1800-luvun alkupuolella ollut hitaampaa kuin edellisellä vuosisadalla, johtui hänen mielestään pääoman kasvun hidastumisesta. Tähän taas ei ollut syynä kansan sivistyksen tai toimeliaisuuden puute, vaan ulkonaiset esteet, mm. vanhentuneet ammattikunta- ym. säännökset.

Yrjö Koskinen oli Tikkanen kanssa samaa mieltä siitä, että tilanahtautta ei Suomenniemellä tule ja että runsaslukuisampi väestö olisi maallemme hyvin toivottava. »Mikä väkevä valta tämä Suomi olisi, jos täällä olisi alan suhteen asukkaita edes sennepäin-kään kuin mitä muissa maissa!» huudahti hän. Tätä ajatustaan hän perusteli seuraavasti:

»Jokainen ymmärtää, että Suomen kansan asennolle maailmassa ei ole yhtäkaikki, jos olemme 1½ miljoonaa taikka 3, 5, —10 miljoonaa. Mutta katsomattakin siihen, että väekkäämpi tavallisesti on voimakkaampi, on maamme sivistyksellekin sekä varallisuuden seikoille aina edullisempi, että asukkaita on taajemmassa, kuin että ovat harvaan hajotetut avaralle maanalalle. Kaukaisissa erämaissa, missä ihmiset asuvat kaukana toisistansa, ei ole koskaan kylläksi yllykkeitä hengelliseen ja ruumiilliseen vaurastumiseen. Jos on puutetta mistään tai ylellisyyttä mistään, on tavallisesti mahdoton saada liikeneväiset myydyksi ja puuttuvaiset ostetuksi, tästäpä syystä myös ihmisen mieli, toimi ja vireys tylsyy, ja —niinkuin Per Brahe kaksi vuosisataa sitten Suomalaisista lausui — ei huolita enempää ko'ota, kuin mitä kohta taidetaan suuhunsa syödä, taikka oikeammin sanoen, ei huolita enempää työtä tehdä kuin mitä tarvitaan huonon hengen huonoksi elättämiseksi.»

Yrjö Koskisen mielestä oli kuitenkin turhaa ja vahingollistakin koettaa keinollisesti ja yksipuolisesti kartuttaa väkilukua. »Jos väenlisäystä tahdotaan isommaksi tehdä, on ennen kaikkea valvominen, että pääoma, tämä työn-te'ettävä voima karttuu ja lisäänty», sanoi hän. Pääoman kasvu taas riippuu kansan ahkeruudesta, toimeliaisuudesta ja sivistyksestä, ja hallituksen tehtävänä on poistaa kaikki haitalliset tekijät.

Vaikka Tikkasen ja Yrjö Koskisen mielipiteet menivätkin jyrkästi ristiin kysymyksen ollessa Malthuksen opista, josta väitteilyä vielä jatkui »Suomettaren» ja »Mehiläisen» palstoilla, olivat he itse noudatettavaan väestöpolitiikkaan nähden oikeastaan samalla kannalla. Kumpikin piti väestön lisääntymistä Suomelle tarpeellisena ja vapaita oloja sen välttämättömänä edellytyksenä, joskin Tikkanen näyttää lähinnä ajatelleen valtiollista vapautta, Yrjö Koskinen taas vapautta henkisen ja taloudellisen elämän aloilla.

Ennen pitkää he saivatkin nähdä toivomustensa toteutuvan. Maassamme alkoivat 1860-luvulla puhaltaa uudet tuulet. Valtio-päivälaitos elvytettiin, vanhoja rajoituksia poistettiin ja elinkeinovapautta laajennettiin vuodesta 1859 alkaen asteittain, kunnes se 20 vuotta myöhemmin saavutti täydellisyytensä. V. 1865 maahamme perustettiin tilastollinen toimisto, jonka ensimmäisiä tehtäviä oli ruvetä julkaisemaan jatkuvaa tilastoa väestösuhteistamme, joten Tikkasen toivomukset tältäkin osalta tulivat täytetyiksi. Mutta mitä itse pääasiaan, maamme väkilukuun tulee, se ei kasvanutkaan sillä tavalla kuin Tikkanen ja Yrjö Koskinen olivat odottaneet. Syntyneisyys pysytteli kyllä maassamme edelleenkin verraten korkeana, mutta huolimatta vapaammista oloista, elinkeinoelämämme ripeästä noususta ja pääomien kasvamisesta syntyneisyys ei alkanutkaan nousta, vaan päinvastoin laskea. Kun se vielä 1870-luvulla oli keskimäärin 37,0 promilleä vuodessa, oli se seuraavalla vuosikymmenellä 35,0 ja sitä seuraavalla 32,2 ‰. Tämä oli merkinä siitä, että länsimaiset virtaukset tällä alalla alkoivat saada jalansijaa Suomessakin.

Uusmalthukselaisuus ja siihen kohdistunut arvostelu.

Jos Malthuksella oli ollut suuri merkitys aikansa väestöpolitiikalle, niin vielä paljon laajakantoisemmat vaikutukset oli ns. neomalthusianismilla eli uusmalthukselaisuudella. Tämä 1830-luvulla syntynyt liike omaksui Malthuksen väestöopin teoreettisen puolen, oli hänen kanssaan yhtä mieltä siitä, että väestön lisääntyminen on pääsyynä kaikkeen inhimilliseen kurjuuteen, ja piti syntyvyyden rajoittamista ihmiskunnan elinkysymyksenä. Mutta uusmalthukselaiset eivät hyväksyneet Malthuksen suosittamia keinoja, myöhäistä avioliittoa ja siinä noudatettavaa sukupuolista pidättyväisyyttä, vaan pitivät niitä epäkäytännöllisinä, tehottomina ja luonnonvastaisina. Senvuoksi he alkoivat innokkaasti toimia hedelmöitymistä ehkäisevien ns. preventiivisten välineiden tunnetuksi tekemiseksi.

V. 1877 perustettiin Lontoossa »Malthusian League»-niminen yhdistys, joka ryhtyi aikakaus- ja sanomalehdistön, lentokirjasten ym. avulla tekemään tunnetuksi uusmalthukselaisia aatteita. Vaikka liike kohtasikin ankaraa vastustusta, levisi sen suosittama »kaksilapsi-järjestelmä» nopeasti kaikkiin sivistysmaihin, ja sen tulokset olivat pian havaittavissa eri maiden syntyneisyystilastoissa.

Ensimmäinen tutkija, joka meillä otti tarkemmin selvittääväkseen hedelmällisyyden alenemisen, sen syyt ja seuraukset, oli maisteri, nyk. professori J. V. Tallqvist. Hän julkaisi vuonna 1886 väitöskirjan »Recherches statistiques sur la tendance a une moindre fécondité des mariages» (Aviollisen hedelmällisyyden alenemistai-pumusta koskevia tilastollisia tutkimuksia), jossa hän tarkasteli kysymystä lähinnä Ranskan olojen pohjalla. Hänen mielestään Malthus oli ollut oikeassa todetessaan, että väestö sukupuoliviet-tiään noudattaen voi moninkertaistua nopeammin kuin sen toimeentulomahdollisuudet, mutta Malthus oli ollut väärässä väit-täessään, että ihmiskunta pyrki sellaiseen lisääntymiseen. Malthus kiinnitti huomionsa vain ihmisen elämelliseen puoleen ja loi fysiologisen lain, joka sulki mahdollisuuksien ulkopuolelle kaiken edistyksen. Hänen oppinsa mukaan ihmiskunnan hyvinvointi ei koskaan voisi kohota, väestö ei koskaan kykenisi hankkimaan itselleen muuta kuin välttämättömimmän toimeentulonsa.

Tallqvist myönsi, että sellaisissa maissa, joissa sivistys on nuori ja vähän kehittynyt, hedelmällisyys kyllä pyrkii lisääntymään varallisuuden kasvaessa, kuten Malthus väittää, mutta että esim. Ranskassa kehitys oli ollut päinvastainen. Tärkeimpänä syynä siihen, että syntyneisyys siellä oli alentunut, hän piti inhimillisen ymmärryksen kehittymistä, mikä oli tapahtunut rinnan sivistyksen yleistymisen ja uskonnollisen tunteen heikkenemisen kanssa. Ihminen oli oppinut tuntemaan luontoa hallitsevat lait ja mukautumaan niihin. Huoli tulevaisuudesta oli saanut hänet harjoittamaan avioliitossaan pidättyväisyyttä ja tahallisesti rajoittamaan lasten lukua. Lasten aikaansaamista ei enää pidetty velvollisuutena, vaan velvollisuudeksi oli tullut se, ettei saattanut maailmaan lapsia, joista ei voinut huolehtia.

Mutta vaikka Tallqvist asettuikin lapsirajoitukseen nähden täysin hyväksyvälle kannalle ja esitti osaksi samantapaisia mielipiteitä kuin uusmalthukselaisetkin, häntä ei kuitenkaan voi pitää heihin kuuluvana. Ehkäisyvälineiden käyttöä hän ei teoksessaan tarkemmin käsitellyt, mutta mainitsee kyllä »aviollisen onanismin», jota hän pitää petoksena luontoa vastaan. Se ei hänen mielestään ollut niin yleinen kuin yleensä oletettiin, sillä jos niin olisi ollut asian laita, olisivat sen hermostossa ja muussa elimistössä aiheuttamat rappeutumislmiöt olleet yleisemmin havaittavissa, arveli hän. Tallqvist katsoi siis ihmisen tahtonsa voimalla kykenevän rajoittamaan syntyvyyttä — käsitys, mitä uusmalthukselaiset eivät hyväksyneet.

Jyrkemmälle kannalle uusmalthukselaisuuteen nähden asettui senaattori K. E. F. Ignatius, virallisen tilastomme varsinainen luoja, Suomen Tiedeseurassa keväällä 1892 pitämässään esitelmässä, jonka aiheena oli malthusianismi ja sen suhde väestökysymykseen. Siinä hän arvosteli ankarasti sekä Malthusta että hänen seuraajiaan.

Ignatiuksen mielestä niin hyvin Malthus kuin uusmalthukselaisetkin olivat väärässä kuvitellessaan, että väestönlisäyksen ehkäiseminen olisi parannuskeino sosiaalisia epäkohtia ja inhimillistä kurjuutta vastaan. Heidän käsitystään ei ainakaan tukenut olojen kehitys Ranskassa, siinä maassa, jossa uusmalthukselaisten propaganda oli saavuttanut suurimmat voittonsa ja jonka kansaa he suosittelivat esikuvaksi muillekin. Siellä oli ehkäisyvälineiden

käyttö tullut hyvin yleiseksi ja useamman kuin kahden lapsen perheet harvinaisiksi. Syntyneisyys oli siellä vaipunut kuolleisuuden tasolle, olipa vuonna 1890 jo ollut sitä pienempikin.

Mutta oliko köyhyys Ranskassa tämän johdosta vähenemässä? Oliko siveellisyytilanne siellä parempi, rikollisuus pienempää ja yleensä inhimillinen kurjuus vähäisempää kuin muissa maissa? Eipä suinkaan, vastaa Ignatius. Tilaston mukaan oli köyhäinhoidon ylläpitämien ja avustamien henkilöiden luku kymmenessä vuodessa, vuosina 1875—1885, noussut Ranskassa yli 530.000:lla. Sen sijaan Saksassa huoltomenot eivät olleet lisääntyneet lainkaan samassa määrässä, vaikka väestönlisäys oli siellä ollut huomattavasti voimakkaampaa.

Uusmalthukselaisten oppien soveltaminen käytäntöön oli Ignatiuksen mielestä johtanut Ranskan viettävälle pinnalle, jolta nouseminen tuli ajan mittaan yhä vaikeammaksi. Muiden suurten kulttuurikansojen jatkuvasti kasvaessa Ranskan kansa pysyi entisellään ja sen poliittinen merkitys vaipui muiden rinnalla yhä vähäisemmäksi. Kansalliseksi vaaraksi oli muodostunut myös siirtolaisuus, joka muista maista suuntautui Ranskaan yhä voimakkaampana.

Myöhemmän ajan kehitys on monessa suhteessa osoittanut Ignatiuksen edellämainitut toteamukset oikeiksi ja paikkansapitäviksi. Sama koskee myös hänen ajatuksiaan yksi- ja kaksilapsijärjestelmän epäedullisesta vaikutuksesta lasten kasvatukseen ja moraaliin. Siitä hän lausui mm.:

»Yksi- ja kaksilapsisissa perheissä kuri useimmiten on huonompi kuin perheissä, joissa on useampia lapsia. Edellisissä näet vanhempien hellyys helpommin muuttuu hemmoitteluksi ja leväperäisyydeksi. Ainoa lapsi tulee tavallaan perheen keskipisteeksi, jonka ympärillä kaikki liikkuu ja jonka pienimmätkin toivomukset kaikki täyttävät. Kunnioitus vanhempien arvovaltaa kohtaan, joka lapsissa on samaa kuin kunnioitus siveellisesti oikeata kohtaan, veltostuu siten, eikä kykyä intohimojen hillitsemiseen herätä ja kehittää yhdessäolo oikeuksiltaan tasa-arvoisten ja samantilaisella hellyydellä hoivattujen sisarusten kanssa.» Täten ne aineelliset edut, jotka yhden tai kahden lapsen vanhemmat mahdollisesti

voivat jättää näille perinnöksi, saavutetaan vain älyllisten ja siveellisten etujen kustannuksella.

Ignatius suhtautui siis uusmalthusianismiin täysin kielteisesti. Hänen mielestään sen suosittelat keinot merkitsivät väkivallantekoa luonnolle, mikä kostautuisi aikanaan lisääntyvän hedelmättömyyden ja muunlaisen rodun huonontumisen muodossa. Ignatiuksen arvostelu oli kuitenkin yksipuolinen, sillä hän ei riittävässä määrässä ottanut huomioon niitä olosuhteita, jotka uusmalthuslaisuuden aiheuttivat. Vaikka syntyneisyys ei 1800-luvulla kehittyneykään sillä tavalla kuin Malthus oli laskenut, muodostui väestönlisäys — lähinnä kuolleisuuden huomattavan alenemisen johdosta — kuitenkin useimmissa Euroopan maissa tuntuvasti suuremmaksi kuin koskaan aikaisemmin. Niinpä esim. Suomen väkiluku, joka v. 1812 saavutti yhden miljoonan rajan, kohosi kuusikymmenluvun nälkävuosista huolimatta kahteen miljoonaan jo vuonna 1879 ja kolmeen miljoonaan v. 1908. Voimakkain oli lisäksi maanviljelijäväestön ja etenkin sen epäitsenäisen osan keskuudessa. Kun maataloutemme tarjoamat toimeentulomahdollisuudet eivät lisääntyneet samassa määrin kuin väestö, oli meillä kuten monessa muussakin maassa vuosisadan lopulla tosiasiallista liikaväestöä eli työtilaisuuksien puutetta. Ilmauksia siitä oli vuoden 1870 paikkeilla alkanut siirtolaisuus sekä maaseudulta kaupunkeihin suuntautuva muuttoliike. Tällaisten olosuhteitten valossa tulevat uusmalthuselaisten pyrkimykset täysin ymmärrettäviksi. Ikävä kyllä, syntyneisyys alkoi heidän ansiostaan ennen pitkää alentua liikaakin ja erikoisesti sellaisissa yhteiskuntakerroksissa, joissa se ei olisi ollut tarpeellista alun alkaenkaan. Että kehitys oli joutunut väärille raiteille, se huomattiin maassamme kuitenkin vasta pari vuosikymmentä Ignatiuksen esitelmän jälkeen.

Rotuhygieniä ja Albert Palmberg.

Tällä välin jatkui kehitys Länsi-Euroopassa entiseen suuntaan. Syntyneisyys aleni jatkuvasti, ja vain se seikka, että kuolleisuuskin lääketieteen valtavan kehityksen ja terveydenhoidon yleistymisen ansiosta väheni rinnan syntyneisyyden kanssa, pelasti tilanteen vielä toistaiseksi muissa maissa paitsi Ranskassa, missä luonnolli-

nen väenlisäys vuosina 1906—1908 oli enää 0,5 ‰ sen oltua vuosina 1881—1883 vielä 2,7 ‰.

Syntyneisyyden alenemisen ohella alkoi nyt eräs toinen siihen liittyvä seikka herättää huolestumista etenkin Englannissa. Huomattiin, että uusmalthukselainen propaganda oli levinnyt ennen kaikkea väestön valistuneimpiin ja varakkaimpiin kerroksiin ja että syntyvyysrajoitusta siten sovelsivat yleensä kansan parhaat ja edesvastuuntuntoisimmat ainekset. Sensijaan siveellisesti, älyllisesti ja ruumiillisesti vajaamittaiset henkilöt saattoivat lisätä sukuaan lainkaan välittämättä jälkeläistensä tulevasta kohtalosta ja toimeentulosta. Näin ollen oli pelättävissä, että mielenvikaiset, tylsämieliset, kaatumatautiset, rikolliset ym. yhteiskunnalle vähemmän mieluisat henkilöt tulisivat ajan mittaan muodostamaan yhä suuremman osan kansasta ja aiheuttamaan huolto- ym. menojen muodossa yhteiskunnalle yhä kasvavan rasituksen.

Tällaisen kehityksen vastustamiseksi syntyi ns. eugenistinen eli rotuhygieeninen liike, joka pyrkii parantamaan ihmiskuntaa käytännöllisin keinoin. Sen tarkoituksena on toisaalta lisätä syntyvyyttä keskitasoa arvokkaamman ihmisaineksen keskuudessa, toisaalta ehkäistä perinnöllisessä suhteessa ala-arvoisten, rappeutuneiden ainesten lisääntymistä. Tieteellisen pohjan näille pyrkimyksille antoivat yleiset perinnöllisyyslait, jotka alkoivat tulla tunnetuiksi vuosisadan vaihteessa. Vuonna 1912 pidettiin Lontoossa ensimmäinen rotuhygieeninen kongressi, jonka presidenttinä oli Leonard Darwin, kuuluisan »Lajien synnyn» kirjoittajan poika, ja osanottajina joukko Euroopan ja Amerikan etevimpiä tiedemiehiä. Tästä kokouksesta osittain johtui, että asia joutui samana vuonna vilkkaan huomiön kohteeksi Suomessakin.

Maaliskuun 7 päivänä 1912 Ekonomiska Samfundet i Finland oli kokoontunut kuulemaan esitelmää, jonka prof. Albert Palmberg, tunnettu lääkäri ja terveydellisten olojemme tarmokas edistäjä, piti syntyneisyyden ja lastenkuolleisuuden sosiaalisesta ja kansallisesta merkityksestä. Tässä erittäin ansiokkaassa esitelmässään Palmberg sivumennen käsitteli myös rotuhygieniää, mutta päähuomion hän kiinnitti väestönlisäyksemme alenevaan suuntaan ja siitä johtuviin vaaroihin. Hän onkin nähtävästi ensimmäinen,

joka tällä vuosisadalla on käsitellyt väestökysymystämme ja esittänyt sitä koskevia positiivisia toimenpiteitä.

Palmborg tarkasteli ensinnä syntyneisyyden alenemista maassamme ja sen eri osissa, avioliittoisuuden vähenemistä, miesten ja naisten lukumäärien suhdetta maaseudulla ja kaupungeissa, hedelmällisyyden alenemista ym. seikkoja, ja tuli siihen tulokseen, että uusmalthukselaiset aatteet olivat jo saavuttaneet meillä huomattavan jalansijan varsinkin kaupungeissa. Tämän johdosta hän mm. lausui:

»Olemassaolon taistelussa riippuu kansan menestyminen oleellisessa määrässä asukasluvusta.

Koska ei näytä olevan mahdollista löytää parannuskeinoa syntyneisyyden vähenemiselle, täytyy meidän ponnistuksiemme suuntautua kuolleisuuden vähentämiseen, sikäli kuin se on mahdollista. Eräs tärkeimpiä tätä tarkoittavia toimenpiteitä on koettaa alentaa lasten kuolleisuutta ensimmäisenä ikävuotena, ei vähimmin senvuoksi, että kuolleisuus tässä ikäluokassa on suurin. Mutta kansan hyvinvointi ei riipu yksinomaan sen lukumäärästä, vaan myös yleisestä kansanterveydestä. Tämä taas mitä oleellisimmin syntyvien lasten terveydentilasta.»

Rotuhygienikkojen radikaalisempi suunta oli esittänyt ajatuksen, etteivät ponnistelut lasten kuolleisuuden alentamiseksi koituisi yhteiskunnalle siunaukseksi, koska siten vain pidettäisiin elossa heikkoja ja heiveröisiä lapsia. Parempi olisi antaa heikompien kuolla ajoissa, etteivät ne muodostuisi surun ja huolen aiheeksi ympäristölleen ja ehkä aikanaan synnyttäisi degeneroituja jälkeläisiä.

Tällaista katsantokantaa Palmborg vastusti jyrkästi pitäen sitä sekä epäinhimillisenä että vääränä. Tilaston avulla hän todisteli, että alhaista kuolleisuutta ensimmäisenä ikävuotena vastaa alhainen kuolleisuus myöhempinäkin kehityskausina. Näin ollen pyrkimykset lasten kuolleisuuden alentamiseksi eivät nosta aliarvoisten yksilöjen lukua, vaan päinvastoin lisäävät elinvoimaisten ja työkelpoisten määrää, selitti hän.

Muuten Palmborg kyllä kannatti rotuhygienian pyrkimyksiä ja katsoi yhteiskunnalle olevan onneksi, jos olisi mahdollista estää mielisairaitten, tylsämielisten, alkoholistien ym. degeneroitujen

henkilöiden suvunjatkaaminen. Mutta ainoana mahdollisena keinona siihen hän piti yleisen mielipiteen voittamista tällaisen katso-
mustavan puolelle. Erikoisuutena hän mainitsi, että Amerikassa
oli tehty radikaalinen ehdotus mainitunlaisten henkilöiden sterili-
soimisesta, ja arveli, että tulevaisuudessa lainsäätäjät voivat joutua
käsittelemään tämänkintapaisia kysymyksiä.

Esitelmänsä lopussa hän vielä totesi, että pienelle kansalle
väestönkasvu ja yleinen kansanterveys on paljon merkitykselli-
sempää kuin suurelle. Suhde on sama kuin köyhän ja rikkaan
välillä. Jälkimmäinen voi kestää suuriakin tappioita, kun taas
edellisen täytyy koettaa välttää pienimpiäkin.

Palmbergin esitelmästä näyttää aikalaisia kiinnostaneen ennen
kaikkea sen rotuhygieniää koskeva kohta, ja tältä osaltaan se liittyi
siihen keskusteluun, joka »Nya Argus»-lehden palstoilla virisi
rotuhygienian tarpeellisuudesta. Vuoden 1912 alussa maassamme
oli ilmestynyt ensimmäinen rotuhygieniää esittelevä teos, prof. G.
von Wendtin »Våra plikter mot kommande släktled» (Velvollisuus-
temme tulevia sukupolvia kohtaan), joka teki asian aktuelliksi
meilläkin. Myöskin sterilisoimiskysymys tuli maassamme esille
aikaisemmin kuin mitä Palmberg oli odottanut, sillä heinäkuussa
1912 Helsingissä pidetyssä kuudennessa pohjoismaisessa henkisesti
vajaakelpoisten huoltoa käsittelevässä kokouksessa tehtiin tätä tar-
koittavia ehdotuksia. Kesti kuitenkin vielä kauan, ennenkuin maa-
perä oli valmis käytännöllisille toimenpiteille.

Väestönkehityksemme kriisikohdassaan.

Vuoden 1910 paikkeilla alkoi syntyneisyys maassamme romah-
dusmaisesti alentua. Syntyneiden suhteellinen määrä, joka vielä
vuosikymmenellä 1901—1910 oli ollut 31,1 ‰, putosi seuraavalla
vuosikymmenellä 25,4 ‰:een. Lisäksi alkoi syntyneiden abso-
luuttinenkin määrä laskea. Korkeimmillaan se oli v. 1909, jolloin
elävänä syntyneiden määrä oli 95.005. Jo vuosina 1916—1919
vastaava luku oli keskimäärin lähes 19.000 pienempi eli 76.022.
Kun maailmansodan aikana kuolleisuus oli tavallista suurempi, su-
pistui luonnollinen väenlisäys melkein puoleen entisestään: se oli
vuosina 1911—1920 keskimäärin 7,6 ‰ oltuaan edellisellä vuosi-

kymmenellä 13,2 ‰. Kaupungeissa lasku muodostui vieläkin jyrkemmäksi, sillä niihin nähden vastaavat luvut olivat 3,7 ja 10,9 ‰.

Tähän huolestuttavaan kehitykseen kiinnittivät huomiota tilastotieteilijät, fil. tohtorit A. E. Tudeer ja Edv. Gylling v. 1915 »Yhteiskuntataloudellisessa Aikakauskirjassa» julkaisemissaan kirjoituksissa, Gylling lisäksi kirjasessaan »Syntyneisyydestä ja väestön lisääntymisestä Helsingissä». Heistä Tudeer selvitteli syntyneisyyden alenemisen syitä, ja viitaten niihin erilaisiin mielipiteisiin, joita tihenevän asutuksen suotavuudesta oli esitetty, hän lopuksi omana mielipiteenään syntyneisyyden alenemisesta lausui:

»Arvosteltakoon tätä ilmiötä miten hyvänsä, joka tapauksessa on sanottava, että se on kulttuuri-ilmiö, sillä onhan se todistuksena siitä, että inhimillinen järki hallitsee alalla, jossa sokeat vietit ennen olivat yksin määräävinä. Mutta mikäli syntyneisyyden väheneminen johtuu kasvavasta itsekkyydestä, mukavuuden ja nautinnon halusta, pyrkimyksestä päästä hyvälle palkoille j.n.e., kohdistukoonpa tämä sitten kuhunkin yksilöön tai hänen jälkeläisiinsä, mikäli se on todistuksena siitä, että nykyisessä polvessa on vähemmän itseluottamusta, vähemmän uskallusta ja elämänrohkeutta kuin menneissä polvissa, sikäli se on tuloksena hyperkulttuurista, joka kantaa itsessään häviönsä siemenen.»

Gylling puolestaan selvitteli edellämainitussa, lähinnä työläispiirejä varten tarkoitettussa kirjasessaan sitä huimaavaa vauhtia, jonka syntyneisyyden aleneminen oli Helsingissä viime vuosina saavuttanut ja jonka pääasiallisimpana syynä oli ollut lapsiluvun tarkoituksellinen supistaminen avioliitossa. Hän laski, että vastaisen sukupolven säilyttämiseksi silloisen suuruisena jokaisen 20—45 vuoden ikäisen naisen tulisi synnyttää keskimäärin 2,7 lasta, kun taas vastaava luku Helsingissä oli silloin 2,1 lasta.

Merkille pantavaa on, että Gylling, niin työväen mies kuin hän olikin, asettui vastustamaan työläispiireissä ilmenevää liiallista syntyvyyden rajoittamista. Hän myönsi kyllä, että mainitunlainen pyrkimys oli täysin ymmärrettävää sen alituisen epävarmuuden ja puutteenalaisuuden vuoksi, jossa työväestö on pakotettu elämään. »Mutta», jatkoi hän, »syntyneisyyden jatkuva aleneminen kaupunkilaistyöväen keskuudessa aiheuttaa kuitenkin toiselta puolen, että kaupunkilaisköyhälistön lisääntyminen joutuu

yksin tai pääasiassa maaseutuköyhälistön kaupunkiin muutoista riippuvaksi. Ja työväenliikkeelle yleensä ei suinkaan ole merkityksetöntä, jos sen kehittynein osa täten lakkaa omasta voimastaan lisääntymästä ja varttumasta.»

On ymmärrettävää, että syntyneisyyden aleneminen, joka oli alkanut väestön varakkaammissa ja valistuneemmissa piireissä, herätti erikoista levottomuutta maamme ruotsinkielisellä taholla. Tilasto osoitti, että maamme suomenkielinen väestö oli vuosina 1880—1910 lisääntynyt noin 46 %:lla, mutta ruotsinkielinen vain 15:llä. Syntyneisyyden alenemisen ohella vaikutti tällaiseen kehitykseen myös suomalaistuminen ja siirtolaisuus sekä muuttoliike yleensä, kuten tohtorit Tudeer, Gylling, Gabriel Nikander, Eirik Hornborg ym. tutkimuksissaan osoittivat. Mitä maalta kaupunkiin suuntautuvaan muuttoliikkeeseen tuli, paheksuttiin sitä varsinkin ruotsalaisten maanomistajien taholla senvuoksi, että heidän oli poismuuttavan ruotsalaisen työväen tilalle palkattava muualta suomalaisia. Tästä asiasta oli kuitenkin eri mieltä yliopiston kirjastonhoitaja maisteri Georg Schauman, joka »Nya Argus»-lehdessä puolusti tätä ruotsalaisen työväen menettelyä. Kaupungeissa on paremmat ansiomahdollisuudet, huomautti hän, ja siellä on elämä hauskeempaa ja vaihtelevampaa. Se tempaa muuttavan maalaisen irti hänen henkisestä tylsyydentilastaan ja ahtaasta pikkuetujen maailmastaan. Kaupungeissa ovat myös terveydelliset olot siinä määrin parantuneet, että kuolleisuus niissä on pienempi kuin maaseudulla. Tulevaisuuteen Schauman suhtautui optimistisemmin kuin monet muut. Ruotsalaisen väestön suhteellinen osuus kansasta tulee kyllä jatkuvasti pieneneään, arveli hän, mutta niin kauan kuin se vielä absoluuttisesti lisääntyy, ei ole syytä levottomuuteen. »Mitä me alemman syntyneisyyden kautta menetämme, se meidän on otettava takaisin korkeamman, yhä monipuolisemman ja yhä yleisemmän sivistyksen avulla», sanoi hän.

Tilanne maailmansodan jälkeen.

Huolimatta sodan vaatimista hirvittävästä ihmisuhreista Euroopassa ei rauhan tultua tuntunut olevan lainkaan puutetta väestöstä. Päinvastoin työttömyystilanne muodostui eräissä maissa hy-

vinkin vaikeaksi, mihin osaksi oli syynä rauhantekoa seurannut pulakausi, osaksi taas ne toimenpiteet, joihin Yhdysvallat 1920-luvun alussa ryhtyi siirtolaisuuden rajoittamiseksi.

Nämä olosuhteet muodostivat tietenkin otollisen maaperän uusmalthukselaisten propagandalle, joka saavuttikin yhä uusia voitoja. Sen huippukohdaksi muodostui heidän aloitteestaan Genèvessä vuonna 1927 pidetty koko maailman käsittävä väestökongressi, jossa väestökysymys joutui monipuolisen selvittelyn kohteeksi. Ajan oloille kuvaavaa on, että mm. Ruotsin edustaja fil. tohtori G. Westin-Silverstolpe kannatti syntyvyyden rajoittamista tarkoittavaa politiikkaa ja ilmoitti, että tämän käsityskannan hyväksi oli Ruotsin yleisessä mielipiteessä tapahtunut huomattava käänne.

Suomi ei ollut mainitussa kongressissa edustettuna muuta kuin muodollisesti, mikä nähtävästi johtui siitä, ettei meillä ollut ketään tunnetumpaa tilasto- tai taloustieteen tutkijaa, joka olisi edustanut uusmalthukselaista suuntausta. Meillä syntyneisyyden alenemista edelleenkin pidettiin huolestuttavana ilmiönä, jonka syitä ja seurauksia pohdittiin sekä lääke- että taloustieteen tutkijain piirissä. Nyt alettiin myös käsitellä käytännöllisen väestöpolitiikan edellytyksiä ja sen vaatimia toimenpiteitä.

Tässä suhteessa on erikoisesti mainittava Helsingin yliopiston lastentautiopin professorin Arvo Ylpön kirjoitus »Lastenhuolto, lastenhoito ja lastentaudit», joka julkaistiin »Oman Maan» toisessa painoksessa v. 1921. Siinä hän totesi, että tilanne väestönkehityksen alalla alkoi meillä jo muistuttaa Ranskan olosuhteita, ja korosti lastenkuolleisuuden alentamisen välttämättömyyttä. »Meillä ei ole enää varaa vuosittain uhrata noin 10.000 pikkulasta kuolemalle ennen ensimmäisen ikävuoden täyttämistä, kuten nykyään vuosittain tapahtuu», lausui hän. Väestöpolitiikan muihin keinoihin hän ei luottanut. Sillä vaikka valtio lupaisikin kutakin syntyvää lasta kohden esim. virkamiehilleen pienen palkankorotuksen, ei se kuitenkaan ole koskaan tarpeeksi suuri riittääkseen korvaamaan lapsen elatus- ja hoitokulut. Eivät auta myöskään kauniit puheet silloin, kun on kysymys perheen omasta mukavuudesta. Kaikki tähän tähtäävät ponnistukset ovat olleet turhia, kuten sivistysmaiden viime vuosikymmenien tilastot osoittavat, huomautti hän.

Koska siis syntyneisyyttä ei voida lisätä, on kaikki huomio kiinnitettävä kuolleisuuden vähentämiseen. Tässä tarkoituksessa Ylppö esitteli laajan lastenhoidon ja -huollon edistämistä tarkoittavan ohjelman. Hänen mielestään olisi aluksi ennen kaikkea pyrittävä siihen, että äidit saataisiin itse imettämään lapsiaan. Toisena tärkeänä tehtävänä oli pikkulasten ruokinnan ja hoidon perustotuksien tunnetuksi tekeminen kansan syvien rivien keskuudessa. Kaikkiin tyttöoppilaitoksiin oli järjestettävä lastenhoidon opetusta, ja myös kättilöiden ja sairaanhoitajattarien kasvatusta oli tätä silmällä pitäen uusittava. Kaupunkikuntien oli otettava palvelukseensa erikoisia lastenhuoltoisaria ja perustettava lastenhuoltoasemia ym. Ylppö puoli myös erikoisen äitiysavustuksen käytäntöön ottamista. — Tässä yhteydessä on syytä viitata siihen suuriarvoiseen työhön, minkä prof. Ylppö sittemmin kuluneiden vuosikymmenien aikana on suorittanut ohjelmansa toteuttamiseksi. Tässä työssä häntä on voimakkaasti tukenut v. 1920 perustettu Kenraali Mannerheimin Lastensuojeluliitto, joka on järjestänyt kodinhoitajatar- ja terveysisarkursseja, perustanut äitiys- ja lastenhoidon neuvoloita jne.

Väestökysymyksen kvalitatiivinen puoli joutui 1920-luvun alussa erikoisesti lääkäriemme huomion kohteeksi. V. 1922 Suomen Lääkärisseura, Duodecim ja Psykiatrinen Yhdistys jättivät lääkintöhallitukselle yhteisen lausunnon eräistä avioliittolainsäädäntömme uusimiseen liittyvistä lääketieteellisistä ja rotubiologisista kysymyksistä, jossa mm. esitettiin toivomus operatiivista sterilisatiota koskevan kysymyksen ottamisesta vakavan keskustelun kohteeksi. Valaisevan selvityksen asiasta antoi perinnöllisyystieteen professori Harry Federley Sosiaalisessa Aikakauskirjassa v. 1924 julkaisemassaan kirjoituksessa »Rodun terveyttä tarkoittavat yhteiskunnalliset uudistukset». Siinä hän totesi, että erilaisten ihmistyyppien epätasaisen lisääntymisen johdosta perinnöllisyysaines oli alati huononemassa, mikä oli kaikin tarjona olevin keinoin estettävä. Valtion tuli kaikin tavoin tukea ja edistää kelvollisten ihmistyyppien lisääntymistä esim. lapsiavustusten ja verohelpotusten avulla. Toisaalta oli estettävä rotuterveydellisessä suhteessa aliarvoisten yksilöiden lisääntyminen joko sulkemalla nämä laitoksiin tai sterilisoimalla heidät. Kun ensiksimainittu tapa tulee verraten

kalliiksi, oli monissa maissa turvauttu jälkimmäiseen keinoon ja siinä tarkoituksessa säädetty erikoinen sterilisaatiolaki. Sellainen laki oli Federleyn mielestä välttämättä saatava aikaan Suomessakin, sillä »sellainen kansa, joka ei koeta varjella itseänsä fyysilliseltä ja psyykkilliseltä rappeutumiselta, joutuu sypääksi itsemurhaan», sanoi hän.

Sterilisoimiskysymys tuli puheeksi myös siinä kokouksessa, joka v. 1925 järjestettiin Helsinkiin pohtimaan heikkomielisten lasten huoltoa koskevia kysymyksiä. Esittämässään alustuksessa sosiaaliministeriön lastensuojelutoimiston johtaja vapaaherra Adolf von Bonsdorff kiinnitti huomiota sterilisoimiseen taistelukeinona heikkomielisyyttä vastaan. Oli aivan yleistä, huomautti hän, että heikkomielistet naiset, asuessaan vapaina yhteiskunnassa, ajattelmattomina ja huolettomina antautuivat suhteisiin, joista oli seurauksena synnytys toisensa jälkeen. Kun heidän vajavaisuutensa siirtyi perintönä heidän jälkeläisilleen, joista he toisaalta eivät kyenneet huolehtimaan, puolsivat sekä sosiaaliset että ihmisystävälliset näkökohdat heikkomielisten sterilisoimisen luvalliseksi tekemistä. — Tästä asiasta kokouksen osanottajat olivat alustajan kanssa yhtä mieltä.

Seuraavana vuonna valtioneuvosto asettikin komitean selvittelemään kysymystä, olisiko suotavaa, että maassamme säädettäisiin laki tylsämielisten, mielisairaiden ja kaatumatautisten sterilisoimisesta. V. 1929 valmistuneessa mietinnössään komitea katsoi tällaisen toimenpiteen täysin aiheelliseksi. Kesti kuitenkin vielä kuusi vuotta, ennenkuin hankkeesta tuli tosi.

Tällä välin talous- ja tilastotieteilijämme koettivat selvittää etenkin niitä näköaloja, joita syntyneisyyden jatkuva aleneminen avasi kansamme tulevaisuuteen nähden. Niinpä prof. O. K. Kilpi viittasi v. 1923 ilmestyneessä »Suomi, maa, kansa, valtakunta» teoksessa julkaisemassaan kirjoituksessa siihen, että muutamien vuosien kuluttua kansakouluikäisten lasten luku tulee maassamme olemaan suhteellisen alhainen, että 1930-luvun lopulla tulee olemaan entistä vähemmän asepalvelukseen kutsuttavia ja että avioliittoisuus sekä syntyneisyys saattavat 1940-luvulla olla tavallista pienemmät.

Tarkemmin otti nämä seikat tarkasteltavakseen tohtori Tudeer Yhteiskuntataloudellisessa Aikakauskirjassa v. 1924. Laskelmiensa perustaksi hän otti väestömme ikärakenteen ja syntyneisyyden alenemisen siinä aiheuttamat muutokset. Väestön ikärakennetta voidaan verrata pyramidiin, jossa nuorimmat ikäluokat muodostavat alimmat kerrokset ja jossa harventuneet vanhimmat ikäluokat ovat ylinnä. Mitä suurempi on syntyneisyys, sitä laajempi on pyramidin pohja, mitä pienempi on syntyneisyys, sitä kapeampi on pohja. Suomessa väestön ikärakenne oli viime vuosikymmeninä alkanut yhä enemmän muistuttaa Ranskan ikärakennetta, joka oli ominainen maalle, missä väestön kasvu oli pysähtymässä. Tähän seikkaan Tudeerin mielestä oli kiinnitettävä vakavaa huomiota.

Kansamme ikärakennetta tutkimalla Tudeer tuli siihen tulokseen, että kansakouluikäen ehtivien lasten määrä tulisi maassamme lähiaikoina olemaan vuosittain noin 11.000 pienempi kuin edellisellä vuosikymmenellä. Myös asevelvollisuusikäen ehtivien määrä alkoi hänen laskelmiensa mukaan vähentyä vuoden 1929 jälkeen, jolloin se olisi korkeimmillaan. Vuosina 1936—1940 asevelvollisia olisi keskimäärin vain noin 28.000, kun vastaava luku vuosina 1921—1925 oli 31.500. Kaikki ne yhteiskunnalliset ja sivistykselliset tekijät, jotka olivat johtaneet syntyneisyyden alenemiseen, tulivat Tudeerin mielestä lähiaikoina vaikuttamaan entisellä tai yhä kasvavalla voimalla, niin että syntyneisyyden vähenemisen voitiin odottaa saavan lisävauhtia etenkin 1940-luvulla, jolloin entiseen verrattuna harvalukuiset ikäpolvet ehtisivät avioliittoikäen.

Tämä Tudeerin tutkielma näyttää olleen maisteri K. N. Rauhalan pääasiallisimpana lähteenä hänen kirjoittaessaan vuonna 1925 ilmestyneen »Isänmaan kirjansa» lukua »Lakkaako kansamme lisääntymästä?» Siinä hän toteaa, että väestönkehityksemme »ranskalainen suunta» on maallemme erittäin turmiollinen. Meillä asutus on muutenkin harva eikä nykyinenkään väestö jaksata voittaa eräitä maan hyväksikäytön suuria pulmakohtia (esim. suokysymys). Lisäksi olemme vuosisatoja vanhalla idän ja lännen taistelualueella ja naapurinamme on luonnollisessa lisääntymistilassa oleva kansa. Tällaisissa oloissa merkitsee väestönlisäyksemme pysähtyminen asemamme tavatonta heikontumista.

Haluamatta kuitenkaan jättää lukijoilleen liian pessimististä loppuvaikutelmaa Rauhala päättää esityksensä seuraavin rohkaisevin sanoin:

»Vain lisääntyvä kansa voi tämän maan kohottaa kukoistukseen. Yksilöllisestikin katsoen ovat lapset kansan luomiskyvyn kiihoke. Eikä ole uskottavissakaan, että kansamme vuosisatoja kestänyt erinomainen lisääntymiskyky herpaantuisi varsin nopeasti.»

Rauhalan teoksen inspiroima oli vuorostaan se kirjoitus, joka vuoden 1926 tammikuussa pääartikkelina julkaistiin »Turunmaa»-lehdessä otsikolla »Mihin olemme joutumassa?» Sen »—sela—» nimimerkkiä käyttävänä tekijänä oli nykyinen fil. tohtori V. J. Sukselainen. Kirjoituksessa ei tyydytä vain kuvailemaan tilanteen vakavuutta, vaan esitetään myös positiivisia toimenpiteitä asian auttamiseksi. Niinpä kirjoittaja suosittelee pien- ja uudisviljelyksen edistämistä sekä työväen asunto-olojen ja taloudellisen toimeentulon parantamista. Kun kuitenkin taloudellisilla seikoilla hänen mielestään on vain toisarvoinen merkitys syntyneisyyden alenemiselle pääsyyn ollessa ajan yleisessä katsomustavassa ja siveellisten käsitysten höltymisessä, hänen mielestään on ennen kaikkea pyrittävä antamaan yleiselle mielipiteelle toinen suunta, palauttamaan siveellinen kuri sekä korottamaan äitiys arvoonsa ja asetettava avioliiton solmiminen jokaisen täysi-ikäisen, terveen henkilön kansalaisvelvollisuudeksi.

Kesti kuitenkin vielä pari vuotta, ennenkuin tämä kysymys alkoi herättää yleisempää huomiota.

Väestökysymyksemme pohdintaa 1920-luvun lopulla.

Tammikuussa 1928 ilmestyi Tilastollisen päätoimiston laatima tilasto väestömuutoksista vuonna 1926, mistä mm. kävi selville, että syntyneisyys oli jälleen laskenut, tällä kerralla 21,7 ‰:een. Maamme sanomalehdet omistivat asialle tavanmukaista huomiota, varustivatpa toiset uutisen tavallista »vetävämmilläkin» otsikoilla, esim. »Turun Sanomat» kysymyksellä »Mihin päädytään, jos syntyneisyyden aleneminen jatkuu?»

Tämä tilastojulkaisu tuli olemaan toisena aiheena siihen keskusteluun, joka sanomalehtien palstoilla nyt virisi väestökysymyksestä. Toisena aiheena olivat puolustuslaitoksemme uudelleenjärjestelyä koskevat suunnitelmat, joista asiaa valmistellut komitea, ns. puolustusrevisio, oli antanut mietintönsä kaksi vuotta aikaisemmin. Komitean suunnitelmat oli rakennettu puolustusministeriön laskelmille niistä asevelvollisten määristä, joita armeijallemme tulisi lähiaikoina olemaan vuosittain käytettävissään. Nyt kuitenkin komitean puheenjohtaja rehtori Eirik Hornborg oli huomannut, että nämä laskelmat olivat virheelliset, ne kun perustuvat edellisten vuosien kutsuntojen tuloksiin, kun taas syntyneisyudessa tapahtunutta laskua ei niissä ollut lainkaan otettu huomioon. Rehtori Hornborgin arvion mukaan palvelukseen astuvien asevelvollisten määrä tuli varsin läheisessä tulevaisuudessa olemaan noin 15—20 % pienempi sitä määrää, jonka pohjalla puolustusrevisio oli tehnyt ehdotuksensa. Asian auttamiseksi oli hänen mielestään vain kaksi mahdollisuutta: joko asevelvollisten palvelusaika oli pidennettävä 15 kuukaudeksi tai miesluvussa ilmenevä vaje täytettävä värvätyllä miehistöllä. Näistä edellinen vaihtoehto aiheuttaisi vähemmän kustannuksia.

Nyt oli asian laita niin, että edellisen vuoden lopulla nimetty maalaisliittolainen Sunilan hallitus oli ottanut ohjelmaansa asevelvollisten palvelusajan lyhentämisen 9 kuukaudeksi. Tämän vuoksi »Uusi Suomi» sai Hornborgin lausunnosta aiheen ryhtyä helmikuun 9 päivänä hallitusta vastaan hyökkäykseen, johon siten muu kokoomuslehdistö yhtyi.

Kaksi päivää myöhemmin »Turun Sanomat» julkaisi pääartikkelinaan nimimerkki »A:n» kirjoituksen »Joko soivat Suomen kansan kuolinkellot?» Sekä asiatietojensa puutteellisuuden että harkitsemattoman ja liioittelevan kirjoitustapansa vuoksi tämä tekele olisi paremmin kuulunut »yleisön osastoon», mutta lehden toimitus puolusteli sen julkaisemista pääkirjoituksena sillä, että siinä käsitelty asia oli vakavan huomion arvoinen.

Kirjoittajan tarkoitus oli epäilemättä hyvä. Syntyneisyyden aleneminen oli nyt ehtinyt niin pitkälle, ettei hänen mielestään minkään isänmaallisen päivälehdessä tai muun julkaisun sopinut enää asiasta vaieta. Mutta etsiessään syitä tällaiseen kehitykseen

hän mainitsi syntipukkeina ne, jotka nähtävästi ensinnä olivat sattuneet hänen mieleensä muistumaan. »Suurin syy on naisissa, kansakunnan äideissä», kirjoitti hän. »Törkeä itsekkyyt, turhamaisuus vaatteissa ja huonekaluissa, raaistava huvitteluelämä estävät täyttämästä korkeinta naisten kutsumusta: olla tulevien sukupolvien kasvattajana. Suuressa syyssä on myös kirjallisuus ja sanomalehdistö. On tullut muotiasiaksi kannattaa yksi- tai kaksilapsisysteemiä, vaikka tilasto opettaa selvästi, että vähintään pitää olla neljä lasta perheissä, jos mieli saada kansan kuoleminen vältetyksi. Kaikissa kuvissa, missä perhe-elämää esitetään, on ainoastaan yksi tai kaksi lasta: opetetaan näin joka tavalla kansalle tätä turmiollista tapaa. — — — Surkeinta, että kaupungeissa, missä sivistys ja varallisuus on korkein, siellä on perheen rappeutuminen suurin. Sosialismi on tämänkin raakuuden työkansaan istuttanut, kuten muunkin turmeluksen.»

Nimimerkki »A:n» kirjoitustavasta oli se hyöty, että hänen liioittelunsa houkuttelivat toisia jatkamaan. »Syntyneisyyden aleneminen on kyllä vakava asia», kirjoitti »Turunmaan» pakinoitsija, »mutta ensi hädässä siitä ei tarvitse nostaa niin hirveätä melua.» »Sosialisti» taas ryhtyi torjumaan »A:n» sosialismiin kohdistamia syytöksiä viittaamalla siihen, että perhe-elämän rappeutuminen on alkanut varakkaammissa perheissä, sillä niissähän lapsiluku on pienin. Naisissa ei lehden mielestä myöskään ollut vikaa, ei ainakaan suuremmissa määrässä, vaan pohjimmaisena syynä oli nykyinen yhteiskuntajärjestys.

Kuten »Uuden Suomen» kirjoitus oli suuntautunut maalaisliittoa vastaan, kohdistui »A:n» kirjoitus siis ennen muuta sosialisteja vastaan. Tästä oli seurauksena, että näiden puolueiden kanta käsiteltävänä olevaan kysymykseen määräytyi sen mukaisesti. Mistään puolueiden virallisesta kannasta tässä ei kuitenkaan voi puhua, sillä useimmissa lehdissä asian käsittely jäi niiden poliittisten pakinoitsijain sekä muiden nimimerkkien huoleksi. Erikoisemmin asialliseksi keskustelu ei näin ollen päässyt muodostumaan, vaan kehittyi etupäässä keskinäiseksi syytelyksi.

Maalaisliittolaiset tietysti puolustivat hallituksen kantaa asevelvollisten palvelusaikaa koskevassa kysymyksessä, sillä, kuten »Turunmaa» kirjoitti, »kukaan ei saa päästä maalaisliittolaisia syyt-

tämään lupaustensa ja ohjelmansa rikkomisesta». Mitä syntyneisyyden alenemiseen tuli, eräänä sen syynä oli lehden mielestä maataloutemme heikko kannattavuus. Meillä on esim. pienviljelyksen laajentamiseen melkoisia mahdollisuuksia, mutta kannattamaton pienviljely on samaa kuin maaorjuus. Pienviljelyksen kannattamattomuudesta lehti taas syytti edistyspuoluetta ja sosialisteja, jotka tyrkyttävät kansalle vapaakauppa-aatteitaan ja väittävät, että pienviljelijöiden olisi edullisempi ostaa leipäjauhonsa tullitta ulkomailta.

Tämän asian toista puolta valotti »Elanto»-lehti »Kuolinkello»-nimisessä kirjoituksessaan, jonka tekijänä ilmeisesti oli lehden toimittaja maisteri K. N. Rauhala. Kuvailtuaan väestökysymysträmme samaan tapaan kuin »Isänmaan kirjassaankin» hän eräänä kehitykseen vaikuttavana seikkana mainitsi perheellisiä rasittavan verotuksen. Hänen mielestään valtio edisti lapsettomuutta rankaisemalla niitä, jotka uskalsivat perustaa perheen. Korkean tulliverotuksen vuoksi eivät välittömässä verotuksessa myönnetty pienet perheellisyshelpotukset lähimainkaan vastanneet sitä lisäkuormitusta, minkä välilliset verot aiheuttavat menojen kasvaessa. Rauhala päätti kirjoituksensa seuraavasti: »Jos joku huutaa Suomen kansan kuolinkellojen soivan, niin hänen pitää tietää, että meidän tulli-intoilijamme ovat vetämässä yhdestä kellonnuorasta.»

Sosiaalidemokraattisella taholla mielipiteet kirjoittajasta riippuen vaihtelivat melkoisesti. Erään kirjoittajan mielestä kaikki pessimismi väestökysymykseen nähden oli aivan aiheetonta. Kehitys oli meillä vain menossa samaan suuntaan kuin muissakin maissa. Syntyneisyyden aleneminen on nykyisen taloudellisen kehityksen välttämätön seuraus. Ankara kamppailu olemassaolosta vie väkisin siihen, että lasten lukua perheissä rajoitetaan. »Sosialistin» pakinoitsija taas lähti ahtaalta »kanuunanruoka»-linjalta. Pääajatuksena hänellä oli se, että ei ole syytä surra, vaikka syntyneisyys väheneekin. Lapsirunsaus johtaa vain kurjuuteen ja porvaristo saa eläviä maalitauluja mörssäreilleen. Vain yhteiskuntaolojen perinpohjainen muutos takaa tämän kansan säilymisen historian näyttämöllä, arveli hän.

Positiivisempaa kantaa asiassa edusti kirjoitus »Syntyväisyyden aleneminen», joka kiertoartikkelina julkaistiin sosiaalidemo-

kraattisessa lehdistössä. Siinä käytiin puolustamaan työläisäitejä heihin kohdistetuilta syytöksiltä. Kirjoittaja kuvaili heidän vaikeuksiaan ja korosti sitä, miten tärkeätä olisi tehostaa äitiys- ja lastenhuoltoa, saada aikaan äitiysvakuutuslaki, parantaa asunto-oloja ja uudistaa verotuslainsäädäntö: »Suomen työväenluokan äidit tietävät, että heillä ei ole oikeutta edesvastuuttomasti lisätä lasten lukua», lausui kirjoittaja. »Äideillä täytyy olla vakuus, tietoisuus siitä, että he voivat syntyviä hoitaa, vaalia ja kasvattaa oikealla tavalla.»

Eniten huomiota asialle omisti »Turun Sanomat», joka useamassa kirjoituksessaan puolusti kysymyksen tärkeyttä kaikkia niitä vastaan, jotka halusivat sen merkitystä vähentää. Kun prof. Ylppö »Helsingin Sanomille» antamassaan haastattelussa oli lausunut, että syntyneisyyden alenemista ei missään maassa ollut voitu estää ja että väkiluku voi lisääntyä syntyneisyyden alenemisesta huolimatta, kun kuolleisuus alenee rinnan syntyneisyyden kanssa, »Turun Sanomat» piti tätä vain lohdutuksena silmän lumeeksi. Lehti viittasi siihen, että prof. Ylpön suosittelema kuolleisuuden alentaminen on mahdollista vain määrättyyn rajaan asti. Jos sitäpaitsi syntyneisyys pysyy kauan alhaisena, tulee kuolleisuus ennen pitkää pakotakin nousemaan, kun yhä suurempi osa väestöstä tulee kuulumaan vanhempiin ikäluokkiin.

Merkille pantavaa on, että »Turun Sanomat», selvitellessään syntyneisyyden alenemisen seurauksia, kiinnitti maanpuolustuksellisten näkökohtien ohella huomiota myös väestön merkitykseen kansan taloudelliselle edistykselle. »Harvaanasutussa maassa kuten Suomi», kirjoitti se, »on väestön säännöllinen lisääntyminen kansan vastaisen hyvinvoinnin oleellisimpia edellytyksiä. Ja toivottavinta olisi, että tämä lisääntyminen olisi voimakkainta sivistyneimpien väestökerrosten keskuudessa. Näin lisääntyisi väestön lukumäärän ohella myös kansan henkinen voima suhteellisesti nopeammin. Nykyaikainen tuotanto edellyttää, jos mieli kansan kilpailussa menestyä, ennen kaikkea laadultaan hyvää ihmismateriaalia.»

Näin ollen lehden mielestä oli täysin aiheellista kiinnittää huomiota syntyneisyyden alenemisen syihin ja koettaa saada ne tavalla tai toisella poistetuiksi. Asiaa valaistakseen lehti julkaisi

otteita sille saapuneista kirjeistä, joissa kosketeltiin monenlaisia yhteiskunnallisia epäkohtia. Niinpä viitattiin siihen, että perheellisten oli yleensä vaikea saada itselleen asuntoa ja että lapsirunsautta pidettiin maassamme häpeällisenä. Perheellisen oli etenkin maaseudulla vaikea saada työtäkään, varsinkaan muonamiehenä. Palkat olivat pienet, ja jos sekä isä että äiti joutuivat molemmat olemaan ansiotyössä, ei voitu saada ketään kotiapulaista taloutta hoitamaan, joten lapset joutuivat alttiiksi kadun ja huvipaikkojen vaaroille. Miehiä moitittiin siitä, että he asettavat naisille liian pienet vaatimukset, naivat sellaisia neitosia, jotka eivät kykene kotia ja lasta hoitamaan. Erikoisesti arvosteltiin kuitenkin verotusta, joka piti huolen siitä, »ettei lapsia ennen pitkää synny ollenkaan». Epäkohtana pidettiin mm. sitä, että aviopuoliset verotettiin yhteisistä tuloistaan ja että kuukausipalkkalaisia verotettiin tulojensa mukaan ja muita kansalaisia taas »kunnian ja omantunnon mukaan».

Huolimatta monesta repivästä ja hajoittavasta piirteestään tämä vuoden 1928 sanomalehtikeskustelu kuitenkin vaikutti käsitteitä selventävästi. Epäilemättä monet sen ansiosta heräsivät huomaamaan väestökysymyksen merkityksen. Sen ansiosta joutuivat myös huomion kohteeksi monet perheellisten toimeentuloa vaikeuttavat epäkohdat, jotka nyt yhä pakottavampina alkoivat vaatia korjausta.

Näihin seikkoihin kiinnitti huomiota myös teol. tohtori Paavo Virkkunen v. 1929 julkaisemassaan kirjassa »Lapsirikkaus vai lapsirajoitus?» Selostettuaan ensinnä väestökysymystä meillä sekä muualla hän päätyi siihen tulokseen, että pääasiallisimpana syynä syntyneisyyden alenemiseen oli ollut lasten syntymisen tahallinen rajoittaminen avioliitoissa. Se oli johtanut kaksi- tai yksilapsisiin, jopa aivan lapsettomiinkin avioliittoihin. Toisaalta tilastolliset laskelmat osoittivat, että jokaisessa avioliitossa tulisi olla vähintään kolme lasta, jotta väestönlisäys voitaisiin pysyttää sillä tasolla, jonka se jo oli saavuttanut. Senvuoksi hänen mielestään oli jo aika Suomessakin vedota asiassa avioliitossa olevan sukupolven järkeen ja vastuuntuntoon sekä kansalliseen mieleen lapsirikkauden hyväksi, jota vanhemmat ja kodit, samoin kuin kansa- ja yhteiskunta, yhä kipeämmin kaipasivat. Tärkeätä oli myös valtion ryh-

tyä tukemaan perheellisuutta, samaan tapaan kuin eräissä Länsi-Euroopan maissa jo kauan oli tehty.

Kirjan päätarkoituksena oli kuitenkin selvittää lapsirajoituksen oikeutusta siveelliseltä ja etenkin kristillisen siveellisyyden kannalta. Virkkunen myönsi, ettei sellainen kanta voi olla kestävä, että aviopuolisoiden olisi tuotettava elämään mahdollisimman paljon lapsia antamalla viettinsä määrätä näiden luku. Päinvastoin heille on tunnustettava oikeus käyttää aviollisessa yhdyselämässään harkintaa, joka osoittaa, montako lasta he voivat elättää ja kasvattaa. Ehkäisykeinoihin nähden hän omaksui sen kannan, että niiden käyttämisen oikeutuksen ratkaisee se mieliala ja vaikutin, joka kannattaa niiden käyttöä. Nämä vaikuttimet voivat olla hyväksyttäviä, mutta hyvin usein ne ovat siveellisesti enemmän tai vähemmän ala-arvoisia, sellaisia kuin nautinnon- ja huvittelunhalu, oman mukavuuden harrastus ym. Nämä ala-arvoiset vaikuttimet paljastuvat usein siinä, että juuri niissä kodeissa, joissa taloudellinen asema ja muut ulkonaiset edellytykset eivät olisi lapsirikkauden esteenä, päinvastoin lapsiköyhyys on kaikkien nähtävänä tunto-merkkinä.

Gunnar Modeen ja hänen herätystyönsä.

Kesällä 1928 maassamme alkoi vaikea taloudellinen pula, jota sitten vuotta myöhemmin seurasi yleismaailmallinen pulakausi. Sen seurauksena oli mm. tavaton työttömyys sekä meillä että muualla. Tilannetta vaikeutti meidän maassamme se seikka, että juuri pulavuosina ehtivät työkykyiseen ikään kansamme ehkä kaikkien aikojen mieslukuisimmat ikäluokat, vuosina 1906—1912 syntyneet, samoin kuin sekin, että siirtolaisuus käytännöllisesti katsoen loppui kokonaan kesällä 1930, jolloin Kanada sulki rajansa maahanmuuttajilta.

Ajankohta ei siis ollut edullinen pyrkimyksille, joiden tarkoituksena oli osoittaa, mitä haitallisia seurauksia syntyneisyyden jatkuvasta alenemisesta on maan yhteiskunnallisille ja taloudellisille oloille. Kuitenkin juuri näinä vuosina Tilastollisen päätoimiston yliaktuaari, nykyinen kanslianeuvos Gunnar Modeen koetti eri lehdissä julkaisemillaan kirjoituksilla saada yleisön huomion

kiintymään asiaan. Tämä työ saavuttikin sitten, pulakauden jo tulua sivuutetuksi, täydellisen menestyksen.

Modeen oli joutunut tutustumaan väestökysymykseen jo opiskeluaikanaan. Myöhemmin, toimiessaan Tilastollisessa päätoimistossa, hän perehtyi tarkemmin väestöpoliittisiin ja -tilastollisiin ongelmiin ja joutui mm. osallistumaan siihen avioliittojen hedelmällisyyttä koskevaan tutkimukseen, joka v. 1920 pantiin toimeen maamme suurimmissa kaupungeissa. Ulkomainen kirjallisuus, lähinnä saksalais-amerikkalaisen R. R. Kuczynskin tutkimukset sekä edellämäinittua Genève'n väestökongressia selostava julkaisu perehdyttivät hänet väestötilaston uusimpiin metodeihin, ja ulkomaisten ystäviensä välityksellä hän myös tutustui niihin väestöprognoseihin, laskelmiin väestön tulevasta kehityksestä, joita Englannissa oli suoritettu v. 1924 ja Ruotsissa vuotta myöhemmin.

Näiden ulkomaisten esikuvien mukaan Modeen ryhtyi suorittamaan vastaavia laskelmia meidän väestöstämme. Siihen tarjoutuikin hyvät mahdollisuudet, kun Tilastollisessa päätoimistossa oli saatu valmiiksi vuoden 1930 väkilukutilasto, josta kävi selville väestön jakaantuminen iän mukaan eri vuosiluokkiin, sekä kuolleisuus- ja eloonjäämistaulukot vuosikymmeneltä 1921—1930. Jo vuonna 1933 Modeen sai valmiiksi Helsingin kaupunkia koskevat laskelmansa, ja seuraavana vuonna valmistui koko maata koskeva väestöprognosi.

Lokakuun 17 päivänä 1934 Modeen piti Kansantaloudellisessa Yhdistyksessä laajan esitelmän aiheesta »Suomen väkiluvun tuleva kehitys ja sen taloudelliset seuraukset». Siinä hän, ensinnä kuvailtuaan väestömme siihenastista kehitystä, ryhtyi selvittämään, minkälaiseksi tilanne tulee muodostumaan vuosina 1934—1980, jos oletetaan, että syntyvyys tai hedelmällisyys eivät tule näinä vuosina poikkeamaan vastaavista vuosien 1931—1932 keskimääräisistä luvuista. Hän tuli mm. seuraaviin tuloksiin:

Vaikka syntyneisyyden aleneminen tulee maassamme edistymään verraten hitaasti, tapahtuu väenlisäyksessämme jo vuoden 1945 jälkeen huomattava pysähtyminen, mihin on synnä kuolleisuuden nousu. Vielä 1930-luvulla kuolleisuusluku on harvinaisen suotuisa, johtuen siitä, että lapsia ja vanhuksia on suhteellisen vähän, kun taas ne ikäluokat, joissa kuolleisuus yleensä on pienin, siis nuo-

ruus- ja keski-iässä olevat, ovat poikkeuksellisen lukuisat. Tätä ikäluokkaa rasittaa kuitenkin »ein Hypotek des Todes», kuten saksalainen tutkija Burgdörfer sanoo, kuoleman kiinnitys, joka myöhemmin on lunastettava. Jo vuoden 1940 jälkeen kuolleisuus alkaa huomattavasti lisääntyä, sitä mukaa kuin vanhempien ikäluokien suhteellinen osuus kasvaa. Vaikka syntyneisyys ei nykyisestään alenisikaan, kuolleisuus tulee ylittämään sen jo vuosien 1970—1975 paikkeilla, jolloin siis väestömme alkaa vähentyä. Tämä käänne tapahtuu niin läheisessä tulevaisuudessa, ettei väkilukumme ehdi saavuttaa edes neljän miljoonan rajaa.

Mitä taloudellisia seurauksia tällainen kehitys tuo tullessaan, siitä Modeen myös antoi eräitä viitteitä:

Väenlisäys on taloudellisen edistyksen voimakkain vaikutin. Se lisää kulutusta, mutta toisaalta myös tuotteiden menekkiä. Jos tuotantokoneistoa on laajennettu jatkuvaa väestönkasvua ja sen aiheuttamaa kulutuksen lisääystä silmällä pitäen ja tämä lisäys jääkin tulematta, voivat seuraukset monessa suhteessa olla kohtalokkaita. Se huomattiin esim. Yhdysvalloissa, kun siellä 1920-luvun alussa äkkiä rajoitettiin siirtolaisuutta.

Niinpä voidaan odottaa, että väestönlisäyksemme hidastuminen tulee vaikuttamaan epäedullisesti maamme taloudelliseen kehitykseen. Tuotantotoimintaa, varsinkin sitä osaa siitä, jonka tarkoituksena on tyydyttää kofimaista kulutusta, ei enää tarvitse laajentaa samassa tahdissa kuin ennen. Ajan pitkään tulee kotimarkkinateollisuuden sekä maatalouden tuotanto alenemaan, viljelysmaan ja asutusalan tarve vähenemään ja maan arvo sen johdosta todennäköisesti laskemaan.

Modeenin mielestä oli jo havaittavissa merkkejä niistä seuraamuksista, jotka aiheutuvat väestön ikärakenteen muutoksista. Oleellista näille muutoksille on väestön asteittainen ruuhkautuminen vanhempiin ikäluokkiin. Yhteiskunnan kustannukset lastenhoidosta ja -kasvatuksesta tulevat vastedes pienenemään, kun taas menot vanhusten huollosta lisääntyvät. Monet vastarakennetut tai rakenteilla olevat koulutalot tulevat osoittautumaan liian suurta oppilasmäärää varten suunnitelluiksi, kun sitävastoin vanhainkohteissa ja sairaaloissa tulee olemaan tilanahtautta.

Työmarkkinoilla tulee jo lähiaikoina ilmenemään puutetta nuorista työntekijöistä, ja vähitellen muodostuu suhde oppilasasteella olevien nuorten työläisten sekä täysinoppineiden vanhempien työläisten lukumäärien välillä yhä epäedullisemmaksi. Jo 1960-luvulla alkaa työkykyisen väestön absoluuttinen luku pienentyä. Muuttoliikkeestä johtuen työvoiman puutetta tulee ilmene-
mään etenkin maaseudulla.

Väestönkasvun pysähtyminen on näin ollen otettava huomioon kaikissa taloudellisissa laskelmissa, esim. suunniteltaessa uusia rauta- ja maanteitä, satamia ym. Eri kunnissa tilanne kuitenkin voi muodostua erilaiseksi riippuen siitä, mitä mahdollisuuksia kunnalla on saada muuttovoiton muodossa väkeä muualta tai menettää sitä. Yleensä olisi kunnallispolitiikassa tarkoin harkittava, ennen-
kuin ryhdytään laajakantoisiin uudistuksiin, jotka vaativat pääoman sijoittamista pitkäaikaisiin tarkoituksiin, sillä muussa tapauksessa tästä mahdollisesti aiheutuva velkataakka voi muodostua tule-
ville kuntalaispolville ylivoimaiseksi.

Vuosien 1934—1935 sanomalehtikeskustelu.

Kuten edellä jo mainittiin, Modeen oli aikaisempina vuosina julkaissut sekä suomen- että ruotsinkielisissä lehdissä useampia väestökysymystä koskevia kirjoituksia, joissa hän oli käsitellyt osaksi samoja asioita kuin edelläselostetussa esitelmässäänkin. Sano-
nottavampaa huomiota ne eivät kuitenkaan olleet saavuttaneet. Nyt hänen esitelmänsä sensijaan saavutti täydellisen menestyksen, ehkä suuremman kuin mikään tieteellinen esitelmä maassamme sitä ennen. Monet tutkijat ja julkisuuden miehet kiirehtivät esittämään sen johdosta mielipiteensä, ja sanomalehdet pitivät aiheelli-
sena käsitellä sitä johtavissa kirjoituksissaan, toiset useammasakin.

Mikä oli syynä siihen, että asia tällä kertaa herätti niin suurta huomiota? Osaksi se lienee aiheutunut niin sanoakseni ulkonai-
sista tekijöistä, siitä, että esitelmä pidettiin suomeksi ja niin arvo-
valtaisella forumilla kuin Kansantaloudellisessa Yhdistyksessä. Enemmän vaikutti kuitenkin esitelmän sisältö, sen asiallinen ja loogillinen todistelu ja erittäinkin siinä esitetyt tulokset, ne huo-

lestuttavat näköalat, jotka se avasi kansamme tulevaisuuteen. Varsinkin se seikka, ettei väkilukumme koskaan tulisi saavuttamaan neljän miljoonan rajaa, herätti pakostakin huomiota ja antoi ajatteleminen aiheita. Suuri yleisömmme oli kyllä monestikin kuullut puhuttavan syntyneisyyden alenemisesta, mutta näin huonosti se ei ollut kuvitellut asioiden olevan.¹⁾

Täten herännyttä kiinnostusta lietsoi ja piti vireillä vastavaanlainen kehitys läntisessä naapurimaassamme. Kuukausi Modeenin esitelmän jälkeen ilmestyi Ruotsissa professori ja rouva Myrdalin kirja »Kris i befolkningsfrågan» (Väestökysymyksen kriisi), jossa väestökysymys esiteltiin aikamme tärkeimpänä sosiaalisenä probleemana. Sen aiheuttama tavattoman vilkas sanomalehtikeskustelu, lukuisat valtiopäiväaloitteet sekä niistä johtuneet toimenpiteet vaikuttivat epäilemättä mielipiteen muodostukseen meilläkin.

Maisteri Modeenin esitys oli ollut siksi vakuuttava, ettei hänen tekemiään päätelmiä käynyt kieltäminen. Esitelmää seuranneessa sanomalehtikeskustelussa pohdittiinkin senvuoksi vain sitä, mitä mahdollisuuksia meillä olisi asiain tilan auttamiseksi.

Tällöin huomio kiintyi erikoisesti asutuskysymykseen. Ensimmäisiä puheenvuoroja tästä asiasta oli fil. tohtori Juho Jänneksen haastattelulausunto, missä hän totesi, että virallinen työttömyys tosin oli häviämässä, mutta että tosiasiallista työttömyyttä tai paremmin sanoen työtilaisuuksien puutetta esiintyi laajoilla

¹⁾ Jo ennen Modeenia olivat eräät väestölojemme tarkkaajat koettaneet syntyneisyys- ja kuolleisuuslukujemme kehitystä seuraten tehdä väkilukumme tulevaa kasvua koskevia päätelmiä. Niinpä Z. Topelius oli vuonna 1855 arvioinut, että maamme väkiluku sadan vuoden kuluttua olisi 5½ miljoonaa. Samoilla perusteilla prof. J. E. Rosberg vuonna 1928 laski väkilukumme vuonna 1955 nousevan 4½—5 miljoonaan (Tankar om huru många invånare Finland kunde nära, Terra 1928, s. 121). Tämä prof. Rosbergin kirjoitus on muuten kuvaavana esimerkkinä siitä, miten optimistisesti väestölojemme kehitykseen vielä 1920-luvun lopulla voitiin suhtautua tiedemiestemmekin piirissä. Hänen laskelmiensa mukaan maamme voisi elättää noin 15 miljoonan hengen väestön, mihin määrään hänen mielestään päästäisiin silloisen väenlisäyksen vauhdilla parin kolmen sadan vuoden kuluessa. Sensijaan maisteri Iisakki Laati tuli Kansan Kuvalehdessä v. 1933 julkaisemassaan kirjoituksessa »Sammuuko Suomen elinvoima?» siihen tulokseen, että kansamme kasvu tulee pysähtymään vuoden 1955 paikkeilla, jolloin syntyneisyys painuu kuolleisuutta alhaisemmaksi väkilukumme saavutettua noin 4½ miljoonan määrän.

aloilla maassamme. Tämä koski etenkin Pohjanmaan ja Kannaksen pienviljelysseutuja, missä varsinkaan suuriperheillä ei ollut riittävästi työtä ja toimeentulomahdollisuuksia.

Vaikka tältä kannalta katsoen olisikin onnellista, että syntyneisyys alenisi, olisi se kansamme ja valtiomme tulevaisuuden kannalta erinomaisen pelottava asia, huomautti Jännes. Sitäpaitsi työttömyys meillä johtuu suurimmaksi osaksi sellaisista syistä, jotka ovat poistettavissa ainakin joidenkin vuosikymmenien ajaksi. Yksistään Etelä-Suomessa meillä on viljelyskelpoista maata yhtä paljon kuin on peltoa koko maassa. Jänneksen mielestä täällä oli tilaa ja elämänmahdollisuuksia ainakin kuudelle miljoonalle ihmiselle. Jos pitkäaikaisten lainojen korko saataisiin alennetuksi $1-1\frac{1}{2}$ 0/0:lla, voitaisiin kotimaisilla lainoilla rahoittaa suurisuuntainen asutustoiminta. Maataloustuotteiden liikatuotannon vaaraa tästä tehostetusta asutustoiminnasta ei olisi, jos teollisuus, nimenomaan kotimarkkinateollisuus, samaan aikaan kehittyisi niin, että maataloustuotteitten kotimainen menekki kasvaisi samassa määrin kuin asutustoiminta lisää tuotantoa. Siihen meillä Jänneksen mielestä olikin edellytyksiä.

Asutustoiminnan tehostamista puollettiin myös, joskin eri perustein, eräässä sosiaalidemokraattisen lehdistön kiertoartikkelissa. Siinä todettiin, että teollisuutemme on ripeästi edistynyt ja tulee nähtävästi jatkuvastikin kasvamaan. Yhtä todennäköistä ei ole, että se vastedes tulee lisäämään työväkeään samassa määrin kuin tähän asti, sillä teollisuutemme rationalisointiin on vielä olemassa suuret mahdollisuudet. Sensijaan meillä on kaksi toiminta-alaa, joilla ei rationalisointi, ei ainakaan koneistaminen, tule saavuttamaan samanlaista jalansijaa kuin teollisuudessa, nimittäin maatalous ja metsätalous, puutavaran kuljetuskin siihen luettuna. Täällä riittää työtä ja tämä työ on myös kannattavaa. Näillä perusteilla kirjoituksessa päädyttiin siihen lopputulokseen, että asutustoiminnan tehostaminen on tärkeä kansantaloudellinen ja myös väestöpoliittinen toimenpide.

Eri mieltä asiasta oli agronomi Eero J. Korpela, joka »Maa-seudun Tulevaisuudessa» varoitti lisäämästä viljelysmaiden alaa liiaksi. Modeenin esitelmästä kävi selville, miten pienet mahdollisuudet meillä on maataloutemme laajentamiseen, ja huomattavan

osan tästä lisäyksestä voimme saada nykyisen peltoalamme tuottoa kohottamalla.

Samaa mieltä oli maisteri Artturi Lehtinenkin, joka tarkemmin selvitteli kysymystä Maatalousseurojen Keskusliiton edustajakokouksessa helmikuussa 1935 pitämässään esitelmässä. Modeenin tutkimuksiin pohjautuvissa laskelmissaan hän tuli siihen tulokseen, että maataloustuotteittemme kulutuksen vuotuinen nousu tulee vuosina 1933—1950 olemaan vain 1 % vuosien 1933—34 kulutuksesta ja vuosina 1950—1980 vain 0,15 % vuoden 1950 kulutuksesta. Nousu on siis perin vähäinen, kun ottaa huomioon, että sadon lisäys vuoden 1920 jälkeisenä aikana on ollut keskimäärin 5 % vuodessa. Viennin lisäämiseen meillä ei ulkolaisen kilpailun takia ole suuria mahdollisuuksia, mutta omavaraisuutemme vajeus on sellainen reservi, joka vielä tekee elintarviketuotannon melkoisen lisäämisen mahdolliseksi. Ennen pitkää on kuitenkin tuotannon kasvun pysähtyminen edessä, joten olisi syytä ajoissa ryhtyä tutkimaan, voitaisiinko maataloudessamme löytää tuotantomahdollisuuksia muilta aloilta, esim. villan ja turkiseläintuotannon alalta.

Eräät kokoomuspuolueen lehdet, esim. »Karjala», »Savo» ja »Satakunnan Kansa», korostivat sitä seikkaa, ettei väestönlisäystä pitäisi ohjata yksinomaan maatalouden palvelukseen ja siinä tarkoituksessa yksipuolisesti tukea asutustoimintaa. Valtiovallan velvollisuutena on myös koettaa auttaa jaloilleen sellaista teollisuutta, joka kykenee tarjoamaan työtä ja ansiota nykyistä runsaammalle väestömäärälle. Malmivarojen tutkimista ja käytäntöönottoa olisi edistettävä, samoin myös nykyisen raaka-aineteollisuuden kehittymistä enemmän jalostusteollisuudeksi. Kansastamme olisi kehitettävä teollinen kulttuurikansa.

Erikoista huomiota väestökysymykselle omisti »Kotimaa»-lehti, joka julkaisi asiasta useampia kirjoituksia. Niissä suositeltiin, paitsi perheellisten verorasituksen helpottamista, myös naimattomille asetettavaa erikoisveroa, vanhuus- ja työkyvyttömyysvakuutuksen aikaansaamista, korottomien avioliittolainojen käytäntöön ottamista sekä erityisen väestöpoliittisen komitean asettamista.

Monet, etenkin ruotsinkieliset lehdet olivat sitä mieltä, ettei

syntyneisyyden alenemiselle mitään voida, vaan että väestökriisin ratkaisu on yhteiskunnan järjestelykyvyn ulkopuolella.

Merkille pantavaa on, että sosiaalidemokraattinen lehdistö suhtautui nyt väestökysymykseen yleensä toisin kuin v. 1928. Niinpä esim. eräässä sen kiertoartikkelissa, jonka oli kirjoittanut toimittaja H. Lehti, lausutaan mm.: »Huolestuneiden joukossa on muitakin kuin niitä, jotka pitävät väkiluvun lisääntymistä osoittavan käyrän laskusuuntaa turmiollisena ennenkaikkea sotilaalliselta näkökannalta. Täytyykin myöntää, että mikäli tunnustetaan Suomen kansa ruumiillisilta ja sielullisilta ominaisuuksiltaan riittävän arvokkaaksi säilyttämään paikkansa tällä maapallon kolkalla, on väestön lisääntymisen lakkaamista pidettävä valitettavana.» Kirjoituksessa korostettiin taloudellisten seikkojen suurta merkitystä ja toivottiin, että kaikki ne piirit, jotka pitävät väestön jatkuvaa kasvua toivottavana, tekisivät voitavansa väestön laajojen piirien toimeentulomahdollisuuksien turvaamiseksi ja helpottamiseksi.

Yleensä koko tälle keskustelulle oli ominaista kiihkon asiaisuus. Yhteiskuntamme oli nyt ilmeisesti terveempi, vähemmän eturistiriitojen repimä kuin vuonna 1928. Mutta olihan se tällä välin saanut käydä pulavuosien ankarana koulun.

Väestökysymyksen tärkeys ja väestöpoliittisten toimenpiteiden tarpeellisuus tulivat vuosien 1934—1935 sanomalehtikeskustelussa yleisesti todetuiksi ja tunnustetuiksi. Asian periaatteellinen käsittely voitiin näin ollen katsoa päättyneeksi. Tekojen aika oli tullut.

Väestöpoliittisia toimenpiteitä vuosina 1935—1940.

Ensimmäisiä käytännöllisiä ilmauksia väestöpoliittisesta heräämisestä maassamme oli kansanedustaja T. A. Janhosen ynnä muiden helmikuussa 1935 eduskunnalle jättämä toivomusaloite vähävaraisten lapsiperheiden tukemiseksi erityisesti harvaanasutuilla paikkakunnilla. Aloitteen johdosta antamassaan mietinnössä työväenasiainvaliokunta asettui kannattamaan siinä esitettyjä toimenpiteitä, mutta oli sitä mieltä, että meillä on syytä kiinnittää huomiota väestökysymykseen kokonaisuudessaankin eikä vain maamme harvaanasutuilla seuduilla, kuten aloitteessa oli esitetty. Valiokunnan ehdotuksen mukaisesti eduskunta sitten marraskuussa 1935 esittikin toivomuksen, että hallitus kiinnittäisi huomiota väestö-

kysymykseen ja erikoisesti tutkituttaisi, paljonko Suomessa vähä-
väkisten keskuudessa on lapsirikkaita perheitä, minkälaisissa
oloissa ne elävät sekä mihin toimenpiteisiin olisi ryhdyttävä niiden
tukemiseksi.

Vuonna 1935 ja sitä seuraavina vuosina jätettiin valtiopäiville
useita muitakin väestöpoliittisia aloitteita. Tämän alan lainsää-
däntö pääsi kuitenkin alulle lähinnä hallituksen esitysten ansiosta.
Aikajärjestyksessä ensimmäiset olivat sterilisoimislaki sekä tulo- ja
omaisuusverolain muutos.

Kuten edellä jo on kerrottu, sterilisoimiskysymystä selvittele-
mään asetettu komitea oli saanut mietintönsä valmiiksi vuonna
1929. Senjälkeen asia vielä joutui pitkäaikaisen valmistelun alai-
seksi, kunnes *sterilisoimislaki* viimein kesäkuun 13 päivänä 1935
vahvistettiin. Lain mukaan voidaan tylsämielinen, vähämielinen
tai mielisairas määrätä sterilisoitavaksi, jos on todennäköistä, että
hänen jälkeläisensä perivät saman vajaakelpoisuuden tai joutuvat
hänen sairautensa takia huoltoon vaille, samoin siinä tapauksessa,
että jollakin ilmeisesti on voimakkuudeltaan tai suuntautumisel-
taan luonnoton tai ympäristölle vaarallinen sukuvietti. Eräin edel-
lytyksin laki sallii myös oikeustoimikelpoisen henkilön vapaaehtoi-
sen sterilisoimisen.

Paljon tyytymättömyyttä ja arvostelua aiheuttaneeseen valtio-
verotukseen saatiin aikaan eräitä parannuksia joulukuun 14 päi-
vänä 1935 annetulla lailla *tulo- ja omaisuusverolain* muuttamisesta.
Perheellisten kannalta tärkeimmät muutokset olivat lapsivähenn-
ysten korottaminen ja säännös siitä, että vaimon ansiotyöllä
kodin ulkopuolella saama tulo oli verotettava erikseen yhdistä-
mättä sitä hänen miehensä tuloihin. Väestöpoliittisesti merkittävin
uudistus oli kuitenkin lisäveron määrääminen sellaisille henkilöille,
joilla ei ollut perheen tai läheisten ylläpitovelvollisuutta. Tästä
asiasta oli annettu esitys jo vuoden 1925 valtiopäiville, mutta se oli
silloin tullut hylätyksi. Nyt lakiin otetussa 23 a pykälässä säädet-
tiin, että henkilöt, jotka eivät pääasiallisesti elättäneet muita lähei-
siään kuin aviopuolisoaan, olivat velvolliset maksamaan, jos he
olivat täyttäneet 24 vuotta eivätkä olleet vähintään 16 vuoden ajan
sanottua elatusta antaneet, lisäveroa 20 % siitä verosta, joka heille

tulon ja omaisuuden perusteella määrättiin. — Vuonna 1940 tämä ns. »poikamiesvero» korotettiin kaksinkertaiseksi.

Myöskin kysymys äitiysavustuksen järjestämisestä vähävaraisille synnyttäjille oli ollut esillä jo 1920-luvun lopulla, jolloin se aiottiin toteuttaa sairausvakuutuksen yhteydessä. Kun hallituksen tätä koskeva esitys tuli hylätyksi, ehdotti ns. apukassakomitea v. 1934 asian järjestämisestä erillisen äitiysavustuksen muodossa. Tällä pohjalla sitten annettiinkin laki äitiysavustuksesta syyskuun 24 päivänä 1937. Lain mukaan Suomessa asuvalle tai suomalaisella aluksella palvelevalle vähävaraiselle naiselle, joka on Suomen kansalainen tai jolla täällä on turvapaikkaoikeus, suoritetaan valtion varoista äitiysavustusta 450 mk kutakin syntyvää lasta kohden. Avustus annetaan joko raha- tai luontoissuorituksena tai osittain kummassakin muodossa. — Äitiysavustuksen määrää on sittemmin nostettu, vuonna 1941 600:aan, v. 1944 1.000:een ja vuoden 1946 alusta 2.000:een markkaan.

Kesäkuun 18 päivänä 1937 uusittiin *kunnankätilöistä* v. 1920 annettu laki. Muutoksista oli tärkeimpiä se, että varattomille ja vähävaraisille äideille taattiin nyt maksuton synnytysapu, jota paitsi kätilöiden velvollisuudeksi tuli ohjauksen antaminen pientenlasten hoidossa sekä lääkärin valvonnan alaisena tapahtuva äitiysneuvonta.

Vuonna 1933 oli valtion toimesta pantu alulle ns. viljelyspalstatoiminta, joka oli eräänlainen asutustoiminnan ja huollon välimuoto. Sen tarkoituksena oli antaa maaseudun perheille huoltoavustus siten, että se samalla kohottaisi avustusta nauttivien perheitten omavaraisuutta. Tulokset osoittautuivatkin hyväiksi, sillä samalla avustussummalla saavutettiin entiseen verrattuna vähintään kaksinkertainen, mutta monissa tapauksissa useampikertainenkin tulos.

Tämän työn yhteydessä todettiin se kovin puutteellinen tila, missä etenkin lapsirikkaimmat palstaviljelijäperheet olivat ravintotalouteen nähden. Kunnan edut eivät kuitenkaan vaatineet kehittämään näitä perheitä elintarvikeomavaraisuuteen saakka, jos ne vain pienemmälläkin viljelmällä voivat tulla toimeen, eikä kuntien harrastus myöskään ulottunut sellaisiin perheisiin, jotka jollakin tavalla tulivat omin avuin toimeen.

Tämänvuoksi valtioneuvosto suostui siihen, että viljelyspalsta-toimintaa vuonna 1937 saatiin laajentaa ns. *lapsiavustusviljelmillä*, joiden kustannukset suoritettiin kokonaan valtion varoista. Tarkoituksena oli kehittää lapsirikkaita perheitä kohti täydellistä elintarvikeomavaraisuutta, sikäli kuin varoja siihen oli käytettävissä. Kysymykseen tulivat vain sellaiset perheet, joiden huollettavana oli vähintään kuusi 16 vuotta nuorempaa tai työkyvytöntä lasta ja jotka olivat varattomia, mutta ahkeriksi ja omanavun haluisiksi tunnettuja.

Kun kokemukset osoittautuivat hyviksi, jatkettiin tätä koe-toimintaa seuraavina vuosina. Lapsiavustusviljelmiä järjestettiin kuitenkin vuosittain vain noin 800—900 eli ainoastaan pienelle murto-osalle niistä perheistä, jotka olivat tällaisen tuen tarpeessa. Tämä avustusmuoto lopetettiin v. 1943, kun perhelisälaki tuli voimaan.

Ruotsin jo v. 1935 antamaa esimerkkiä seuraten valtioneuvosto vuoden 1937 marraskuussa asetti *väestökysymystä selvittelemään erikoisen komitean*. Sen puheenjohtajaksi määrättiin tohtori C. O. Frietsch ja jäseniksi varatuomari Antti Hackzell, kunnallisneuvos Janne Koivuranta, kansanedustaja Aino Luostarinen, esittelijäneuvos Niilo A. Mannio, professori Hugo E. Pipping, maisteri Pekka Railo, tohtori Viljo Rantasalo ja kansanedustaja Miina Sillanpää. Komitean pääsihteeriksi valittiin maisteri Aarre Tunkele ja sittemmin hänen jouduttuaan sotapalvelukseen lakit. tohtori Ilmari Melander. Suoritettavan työn laajuuden ja monipuolisuuden vuoksi komitea päätti jakaantua kolmeen eri jaostoon. Verotusjaosto, jonka puheenjohtajana toimi tohtori Frietsch, ryhtyi selvittelemään väestökysymyksen ja verotuksen välisiä suhteita sekä aktiiviseen väestöpolitiikkaan tarvittavien varojen hankintaa, lapsiavustusjaosto esittelijäneuvos Mannion johdolla kiinnitti päähuomionsa siihen, missä määrin kansakouluikäisille oleville lapsille annettuja luontoisavustuksia voitaisiin kehittää ja yleistää, ja sosiaalihygieenisii kysymyksiä selvittelevä jaosto, puheenjohtajana tohtori Viljo Rantasalo, ryhtyi tutkimaan maamme aborttitilannetta sekä yleisen äitiyshuollon väestöpoliittista merkitystä.

Saadakseen mahdollisimman oikean ja ajankohtaisen kuvan väestöoloistamme komitea pyysi Tilastollista päätoimistoa laati-

maan kuolleisuus- ja eloonjäämistaulukot vuosilta 1931—1935. Niiden pohjalla maisterit Gunnar Modeen ja Gunnar Fougstedt valmistivat uudet laskelmat väestönkehityksestämme aina vuoteen 2000 saakka. Tämä v. 1939 valmistunut tutkimus vahvisti suurin piirtein Modeenin v. 1934 esittämät seikat, sillä senkin mukaan maamme väestö alkaisi jo 1970-luvulla vähetä. Kun kuolleisuus vuosina 1931—1935 oli ollut jossakin määrin alhaisempi kuin edellisellä vuosikymmenellä, uusi laskelma antoi toiveita siitä, että maamme väkiluku korkeimmillaan ollessaan kohoaisi noin 4.070.000 henkeen.

Tuskin nämä laskelmat olivat valmistuneet, kun alkoi sota, joka monella tavalla muutti niiden toteuttamisen edellytyksiä. Sota vaikutti myöskin haitallisesti väestöpoliittisen komitean toimintaan, joka siihen mennessä ei vielä ollut ehtinyt johtaa mihinkään näkyviin tuloksiin.

Väestöliiton perustaminen.

Vuosien 1934—1935 vilkasta väestöpoliittista keskustelua seurasi pari vuotta kestänyt hiljaisempi aika, jolloin asia vain silloin tällöin sukeltautui esiin lehdistössä. Viimeisinä rauhanvuosina mielipiteiden vaihto alkoi jälleen vilkastua. Lisävirikettä keskustelulle antoi luonnollisesti vuosien 1939—1940 talvisota, sillä merkitsihän se kansallemme kipeätä suoneniskua ja tavatonta nuorisomme parhaimmiston menetystä. Väestökysymystä pohdittiin sekä sanoma- ja aikakauslehdissä että yleisradiossa ja yksityisissä piireissä. Siihen seikkaan, ettei meillä ollut mitään väestöpoliittista ohjelmaa tiettyine päämäärineen, kiinnitti erikoisesti huomiota fil. tohtori Elsa Enäjärvi-Haavio, joka myös korosti sitä, miten tärkeätä oli saada kielteinen suhtautuminen perheellisyyteen muuttumaan ja herättää väestöpoliittisten pyrkimysten tueksi voimakas kansalaismielipide, sillä vain se kykenisi antamaan toimeenpantaville uudistuksille elävän hengen. Hänen onnistuikin saada maamme vaikutusvaltaisimmat lehdet kohdistamaan asiaan huomiota. Väestökomitean ehdotusten yhä viipyessä alettiin monella taholla tuntea, että jotakin oli kansalaisten vapaan yhteistoiminnan merkeissä tehtävä, jotta asiat saataisiin käyntiin.

Odotettu aloite lähti Suomalaisuuden Liiton piiristä. Osallis-

tuessaan valtion itsenäisyshistorialautakunnan järjestämään itsenäisyytemme turvaamista koskevaan kirjoituskilpailuun oli tohtori V. J. Sukselainen, jonka edellä olemme maininneet jo 1920-luvulla osallistuneen väestöpoliittiseen keskusteluun, joutunut uudelleen syventymään asiaan ja toteamaan aktiivisen väestöpolitiikan entistäkin tarpeellisemmaksi. Saadakseen laajemmassa piirissä vaihtaa mielipiteitä asiasta hän marraskuun 18 päivänä 1940 esitti Suomalaisuuden Liiton järjestämässä jäsenillä pääkohdat kilpakirjoituksensa väestöpolitiikkaa koskevasta osasta sekä ehdotti harkittavaksi, eikö erikoisen väestöpoliittisen keskusjärjestön perustaminen olisi tarpeellinen toimenpide. Ajatusta kannatettiin, ja Suomalaisuuden Liitto järjesti joulukuun 9 päiväksi huoneistoonsa neuvottelukokouksen, johon kutsuttiin väestökomitean jäsenet sekä edustajia yhdistyksistä, joiden tiedettiin olevan asiasta kiinnostuneita. Kokouksessa hyväksyttiin yksimielisesti suunnitelma väestöpoliittisen keskusjärjestön perustamisesta ja valittiin väliaikainen toimikunta kehittämään asiaa edelleen. Toimikunnan kokoonkutsujaksi tuli tohtori V. J. Sukselainen ja jäseniksi tohtori Elsa Enäjärvi-Haavio, yllilääkäri Paavo Heiniö, maisteri Helle Kannila, kunnallisneuvos Janne Koivuranta, maisteri Iisakki Laati, kansanedustaja Martta Salmela-Järvinen, maisteri Elli Saurio, yllilääkäri Aarno Turunen ja maisteri Aarre Tunkelo.

Toimikunta, joka käytti itsestään nimitystä Väestöpoliittinen Keskustoimikunta, järjestäytyi nopeasti ja kääntyi jo 20. 12. -40 päivätyllä laajalla kirjelmällä sekä kokouksessa edustettuina olleiden että lukuisien muiden yhdistysten puoleen pyytäen niitä valitsemaan edustajia väestöpoliittisen keskusjärjestön perustamiskokoukseen. Joulunpyhiä aikana valmistettiin luonnos uuden yhdistyksen säännöiksi. Samanaikaisesti laativat niin toimikunnan kansanterveydellinen kuin taloudellinenkin jaosto mietinnön niistä kysymyksistä, joita uuden yhdistyksen olisi otettava ohjelmaansa. Myös suoranainen väestöpoliittinen valistustyö pantiin alulle.

Helmikuun 14 päiväksi kutsui keskustoimikunta koolle asiasta kiinnostuneiden järjestöjen edustajat Vanhan Ylioppilastalon tiedekuntahuoneeseen uuden yhdistyksen perustavaan kokoukseen. Edustettuina oli kaikkiaan 21 yhdistystä, joista monet suuria keskusjärjestöjä. Kokouksen puheenjohtajaksi valittiin sosiaaliminis-

teriön kansliapäällikkö esittelijäneuvos Niilo A. Mannio ja sihteeriksi maisteri Toivo Nurmi. Yksimielisesti päätettiin perustaa yhdistys nimeltä Väestöliitto ry., ja hyväksyttiin sille säännöt. Sosiaaliministeriö oli aikaisemmin antanut hyväksymisensä sääntöluonnokselle ja suostunut siihen, että yhdistyksen hallitukseen tulee kaksi ministeriön määräämää jäsentä.

Sääntöjen sisällöstä mainittakoon seuraavaa:

Liiton tarkoituksena on levittää tietoa väestön lukumäärän ja laadun merkityksestä niin kansan olemassaololle kuin sen aineelliselle ja henkiselle edistykselle, seurata tässä mielessä Suomen väestön kehitystä sekä pyrkiä valistustyötä tekemällä ja tarpeen vaatimia yhteiskunnallisia uudistuksia edistämällä vaikuttamaan väestön kasvuun ja sen elinehtojen parantamiseen.

Liiton jäsenet ovat joko varsinaisia tai kannattajajäseniä. Varsinaiseksi jäseneksi liiton hallitus voi hyväksyä rekisteröidyn yhdistyksen tai säätiön, joka ilmoittaa hyväksyvänsä liiton päämäärät ja toimintamuodot, kannattajajäseneksi taas julkisoikeudellisen yhdyskunnan, osakeyhtiön, osuuskunnan, rekisteröidyn yhdistyksen tai muun yhteisön sekä yksityisen kansalaisen.

Ylin päätösvalta liiton asioissa on sen kokouksella, johon kaikki liiton jäsenet voivat osallistua. Äänivalta on kuitenkin vain varsinaisten jäsenten valitsemilla edustajilla.

Liiton toimintaa johtaa hallitus, johon kuuluu kahdeksi vuodeksi kerrallaan valittuna liiton puheenjohtaja ja neljätoista hallituksen jäsentä. — Liiton puheenjohtajaksi perustava kokous valitsi tohtori Sukselaisen.

Lausudessaan kokouksen lopettajaissanat kiinnitti puheenjohtaja, esittelijäneuvos Mannio, läsnäolevien huomiota siihen, että tällä vaatimattomalla kokouksella saattoi sosiaalisen työmme historiassa olla paljon suurempi merkitys kuin mitä läsnäolijat olivat tulleet ajatelleeksi. Väestökysymys muodostuu epäilemättä yhä tärkeämmäksi nykyajan kulttuurikansojen elämässä. On tärkeätä, että Suomessakin saadaan ajoissa alkuun vapaa, uhrautuva kansalaistoiminta tämän kansamme elinkysymyksen hoitamiseksi. Tällaisen toiminnan alullepanoa saatattaneen myöhemmin täydellä syyllä kutsua historialliseksi tapahtumaksi.

* * *

Väestöliiton toiminta kuluneiden viiden vuoden aikana jää ulkopuolelle tämän kirjoituksen puitteiden, koska siitä samoinkuin vuosien 1941—1945 väestöpoliittisesta lainsäädännöstäkin tulee jäljempänä annettavaksi oma selostuksensa. Tyydyttäköön tässä yhteydessä mainitsemaan, että vuosi Väestöliiton perustamisen jälkeen, tarkemmin sanottuna toukokuun 12 päivänä 1942, syntyi sille sisarjärjestö, Svenska Befolkningsförbundet i Finland. Sillä on samat päämäärät kuin Väestöliitollakin, mutta se on keskittänyt toimintansa maamme ruotsinkielisen väestön piiriin. Liiton puheenjohtajana on ollut tohtori C. O. Frietsch.

Esityksemme väestöpoliittisen ajatustavan synnystä ja kehityksestä Suomessa päättyy siis tähän. Kuten edelläolevasta lienee käynyt selville, väestökysymyksemme merkitys on etenkin viime aikoina alkanut selvitä yhä useammille. On alettu oivaltaa, että väestökysymys on kansamme suuri kysymys, joka tulee vaatimaan yhä enemmän huomiota osakseen. Asian tärkeyttä lienee harva käsittänyt paremmin ja ilmaissut selvemmin kuin tasavaltamme kunnianarvoisa presidentti valtioneuvos J. K. Paasikivi, joka eräessä huhtikuussa 1935 pitämässään puheessa lausui väestönlisäyksemme vähenemisestä mm. seuraavaa:

»Väestösuhteet ovat nyt jo vaikuttaneet taloudelliseen tuotantotoimintaan. Jos kehitys kulkee edelleen nykyiseen suuntaan, tulisi puheena olevan ilmiön vaikutus olemaan taloudellisella niin kuin miltei kaikilla elämän aloilla aivan mullistava. Väestökysymys tulisi hallitsemaan kaikkia muita yhteiskunnallisia kysymyksiä ja vaatimaan aivan uutta sosiaalipolitiikkaa. Kysymys asutustoiminnasta ja muut maataloutta samoin kuin ylipäänsä taloudellista elämää koskevat asiat joutuisivat tämän uuden tosiasian johdosta kokonaan toiseen asemaan. Meidän maassamme ei tämä asia vielä ole herättänyt suurempaa huomiota eikä huolestumista. Ei ole tehtyihin laskelmiin tahdottu oikein uskoa. Joka tapauksessa tämä on kysymys, joka vaatii perinpohjaista selvitystä ja tarkkailua.»

Kymmenen vuotta on kulunut näiden sanojen lausumisesta. Tänä aikana on väestönkehityksemme jatkunut entiseen suuntaansa, onpa tilannetta lisäksi vaikeuttanut kaksi raskasta, suuria uhreja vaatinutta sotaammekin. Valtioneuvos Paasikiven sanat ovat siten saavuttaneet lisää kantavuutta. Mutta näinä vuosina on maassamme

myös saatu alulle huomattava väestöpoliittinen lainsäädäntö, mikä toisaalta antaa toiveita tilanteen valkenemisesta, toisaalta on todistuksena siitä, että väestöpoliittinen ajatustapa on jo meilläkin kehittyntyt yhteiskuntaa uudistavaksi voimaksi.

KIRJALLISUUTTA.

- Boxström, A.:* Folktäthetens betydelse. Finsk Tidskrift 1890.
- Castrén, Ola:* Folk- och rashygien. Nya Argus 1912, n:o 13.
- Enäjärvi-Haavio, Elsa:* Kolme päämäärää. Uusi Suomi 1940, n:o 80.
- Naiset ja rauha. Kättilölehti 1940, n:o 6.
- Lukijan pääkirjoitus. Suomen Kuvalehti 1940, n:o 46.
- Siihen, että »meitä on liian vähän». Hopeapeili 1941, n:o 1.
- Kasvava kansa vaiko surkastuva. Kotiliesi 1941, n:o 6.
- Suomen väkiluku suuremmaksi! Nouseva Suomi 1941, n:o 2.
- Kohti väkirikasta Suomea. Aseveljien Kalenteri 1942.
- Väestö — valtakunnan tulevaisuuden perustus. Kansalaiskirja, toim. Iisakki Laati. Helsinki 1944.
- Federley, Harry:* Genetik och eugenik. Nya Argus 1913, n:o 4.
- Rodun terveyttä tarkoittavat yhteiskunnalliset uudistukset. Sosiaal. Aikakauskirja 1924.
- Fontell, A. G.:* Om den naturliga folktillväxten i Finland uti geografisk-ekonomisk belysning. Ekon. Samfundet i Finland, Föredrag och Förhandlingar, band III. Helsinki 1904.
- Frietsch, C. O.:* Kan befolkningsfrågan lösas på socialpolitisk väg? Ekon. Samf. Tidskrift, Ny serie n:o 59. Helsinki 1943.
- Gylling, Edvard:* Statistiska bidrag till svenska folkstammens historia i Finland. Helsinki 1911.
- Syntyneisyys ja kuolleisuus viime vuosikymmeninä. Yhteiskuntataloudell. Aikakauskirja 1915.
- Syntyneisyydestä ja väestönlisäyksestä Helsingissä. Helsinki 1915.
- Harmaja, Leo:* Väestökysymys yhteiskunnalliselta kannalta. Duodecim 1942, n:o 4.
- Heiniö, Paavo:* Lasten huolto — kansanterveyden perusedellytykset. Nouseva Suomi 1941, n:o 2.
- v. Herten, Heikki:* Väestökysymyksemme periaatteessa ja käytännössä. Vaasa 1942.
- af Heurlin, Lauri O.:* Syntyvyyden säännöstely ja väestöpolitiikka. Helsinki 1945.

- Hornborg, Eirik*: Svensk nationalitet i Finland. Tukholma 1914.
- Ignatius, K. E. F.*: Om Malthusianismen och dess ställning till befolkningsfrågan. Öfversigt af Finska Vetenskaps-Soc.förhandl. XXXIV. Helsinki 1892.
- Jutikkala, Eino*: Väestökysymyksiä. Suomal. Suomi 1934, n:ot 5 ja 6.
- Kannisto, Väinö*: Helsingin väestötase. Suomal. Suomi 1941, n:o 2.
- Kilpi, O. K.*: Väestö tilaston valossa. Suomi, maa, kansa, valtakunta, I osa. Helsinki 1923.
- Kinnunen, E. J.*: Maaseudun sosiaalipolitiikan tehtäviä. Suuriperheisten työläisten tukeminen. Suomal. Suomi 1935, n:o 1.
- Suurten perheitten luontoistaloudellinen tukeminen. Suomal. Suomi 1941, n:o 4.
- Kivikari, Eero*: Perheettömien lisävero. Helsinki 1936.
- Klingstedt, F. W.*: Förfinskningen i städerna. Svenskt i Finland. Helsinki 1914.
- Koivuranta, Janne*: Elintilaa lapsirikkaille perheille. Kotiliesi 1941, n:o 4.
- Komiteamietintö 1929: 5*: Valtioneuvostolle komitealta, joka on asetettu harkitsemaan tylsämielisten y.m. sterilisoimista koskevaa kysymystä. Helsinki 1929.
- Koskinen, Yrjö*: Väenlisäyksestä, sen suhteet Suomessa ja sen yläiset lait. Mehiläinen 1859, n:o 8.
- Kovero, Martti*: Teollisuus ja teollisuuspolitiikka. Porvoo 1934.
- Laati, Iisakki*: Sammuuko Suomen elinvoima? Kansan Kuval. 1933, n:o 51.
- Suomen väestönkehitys ja maamme kansainvälinen asema. Itsen. Suomi 1937, n:o 1.
- Väestöpoliittisen komitean ehdotukset monilapsisten perheiden tukemiseksi. Sosiaal. Aikak.kirja 1941.
- Modeen, Gunnar*: Det svenska befolkningselementet i de större städerna. Nya Argus 1922, n:o 4.
- Den framtida folkökningen och dess problem. Mercator 1927, n:o 50.
- Befolkningsfrågan och världsbefolkningskongressen i Genève. Ekon. Samf. Tidskrift, Ny serie n:o 14. Helsinki 1928.
- Nativitetens nedgång inom olika samhällsklasser. Nya Argus 1929, n:o 6.
- Befolkningsutvecklingen och dess ekonomiska konsekvenser. Mercator 1931, n:o 20.
- Stagnationen i folkökningen och dess följder. Nya Argus 1933, n:ot 2 ja 3.

- Suomen väestölisäys ja taloudellinen kehitys. Säästöpankki—Sparbanken 1933, n:o 4.
 - Asukasluvun kehitys ja kaupunkien kunnallispolitiikka. Suomen Kunnallislehti 1933, n:o 6.
 - En prognos för den framtida befolkningsutvecklingen i Helsingfors. Ekon. Samf. Tidskrift, Ny serie n:o 27. Helsinki 1933.
 - Suomen väkiluvun vastainen kehitys. Tilastokatsauksia 1934, n:o 10.
 - Suomen väkiluvun tuleva kehitys ja sen taloudelliset seuraukset. Kansantal. Aikakauskirja 1934, n:o 4.
 - Mietteitä väestökysymyksessä. Itsen. Suomi 1935, n:o 3.
 - Den framtida befolkningsutvecklingen och riktlinjerna för vår befolkningspolitik. Ekon. Samf. Tidskrift, Ny serie n:o 46. Helsinki 1939.
 - Väestöpolitiikka ja sen mahdollisuudet. Talouselämä 1939, n:o 13.
- Modeen, Gunnar ja Fougstedt, Gunnar:* Laskelmia Suomen vastaisesta väestönkehityksestä. Suomen Virall. Tilasto VI: 89. Helsinki 1939.
- Nieminen, Armas:* Väestökysymys entisinä aikoina ja nykyään. Porvoo 1941.
- Nikander, Gabriel:* Språkgränsen efter 1800. Svenskt i Finland. Helsinki 1914.
- Nyström, Anton:* Köyhyys ja lastensynnytyks. Suomennos. Turku 1911.
- Paasikivi, J. K.:* Ajankohtaisia kysymyksiä. Esitelmä, pidetty Kansallisen kokoomuspuolueen keskusliiton kokouksessa Helsingissä 28. 4. 1935. Helsinki 1935.
- Palmén, A. J.:* Kysymys vajaakykyisten sterilisoimisesta maassamme. Sosiaal. Aikakauskirja 1933.
- Suomen sterilisoimislaki. Sosiaal. Aikakauskirja 1935.
- Palmberg, Albert:* Lungsoten i Finland och dess ekonomiska betydelse. Ekon. Samf. i Finland Föredrag och Förhandl., band VI. Helsinki 1909.
- Nativitetens och barndödlighetens sociala och nationella betydelse. Ekon. Samf. i Finland Föredrag och Förhandl., band VII. Helsinki 1912.
- Pipping, Hugo E.:* Debatt i befolkningsfrågan. Nya Argus 1935, n:o 1.
- Rabbe, F. J.:* Om folkmängden i Finland under seklet 1751—1850. Helsinki 1868—1872.

- Rauhala, K. N.:* Isänmaan kirja, I osa. Porvoo 1925.
- Rosberg, J. E.:* Tankar om huru många invånare Finland kunde nära. Terra 1928.
- Salonen, K. D. J.:* Väestökysymys ja nykyinen verotuspolitiikka. Talouselämä 1939, n:o 18.
- Savonen, Severi:* Maalaiskuntain yleisen terveydenhoidon käsikirja. Helsinki 1945.
- Schauman, Georg:* Nativitet och nationalitet. Nya Argus 1917, n:o 6.
- Skeptiker:* Några enfaldiga frågor till våra rashygieniker. Nya Argus 1913, n:o 3.
- Sukselainen, V. J.:* Suomen väestökysymys. Suomal. Suomi 1941, n:o 1.
- Verotusundistus ja väestöpoliittiset näkökohdat. Kansantal. Aikakauskirja 1942.
- Keskustelu perheellisten verotuksesta v. 1942. Suomal. Suomi 1942, n:o 8—9.
- Määrä ja laatu väestökysymyksessä. Suomen Pun. Risti 1942, n:ot 10—11.
- Tallqvist, J. V.:* Recherches statistiques sur la tendance a une moindre fécondité des mariages. Helsinki 1886.
- Tikkanen, Paavo:* Väki-luvun ja Asukas-vaiheiden suhteita Suomessa. Helsinki 1859.
- Tudeer, A. E.:* Viimeaikaisesta syntyneisyyden vähenemisestä. Yhteiskuntataloudell. Aikakauskirja 1915.
- Suomalaistuuko Uusimaa? Aika 1916.
- Suomen väestön luku ja demografinen rakenne. Oma Maa, I osa, 2. painos. Porvoo 1920.
- Väestöliike maailmansodan aikana. Yhteiskuntataloudell. Aikakauskirja 1921.
- Syntyneisyys. Valtiotiet. käsikirja, III osa. Helsinki 1923.
- Suomen väestön ikärakenteen muuttuminen ja sen vaikutukset. Yhteiskuntataloudell. Aikakauskirja 1924.
- Väestö ja väestööppi. Valtiotiet. Käsikirja, IV osa. Helsinki 1924.
- Tunkelo, A. H.:* Montako lasta kutakin avioliittoa kohden, jottei väkiluku pienenesi? AKS:n tie 1939. Helsinki 1939.
- Turunen, Aarno:* Lääkärin ajatuksia Suomen väestökysymyksestä. Suomal. Suomi 1941, n:o 1.
- Törngren, Ralf:* Åboland och Åbo stad i befolkningsstatistisk belysning. Festschrift, utg. av föreningen Svenska Bildningens Vänner. Turku 1922.

- Vainikainen, V.:* Liikakansoittuminen ja sodanuhka. Ajatuksia syntyväisyyden rajoittamisesta. Viipuri 1935.
- v. Wendt, Georg:* Våra plikter mot kommande släktled. Helsinki 1912.
- Virkkunen, Paavo:* Lapsirikkaus vai lapsirajoitus. Helsinki 1929.
- Väestöliiton vuosikertomukset 1941—1944. Helsinki 1942—1945.
- Ylppö, Arvo:* Lastenhuolto, lastenhoito ja lastentaudit. Oma Maa, II osa, 2. painos. Porvoo 1921.